

Dr Sebastian Kowalski
Uniwersytet Zielonogórski
ORCID: 0000-0003-1993-1211
kowalskiseb@op.pl

Dr Magdalena Skibińska
Uniwersytet Zielonogórski
ORCID: 0000-0003-1676-1157
m.skibinska@uz.zgora.pl

Pojęcie przestępstwa w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego

The term offence in the provisions of the Code of Civil Procedure

Abstract

The purpose of the study is to determine the meaning of the term 'offence' under the Code of Civil Procedure. Hitherto, this issue has not been the subject of comprehensive in-depth considerations in the Polish doctrine. Meanwhile, this term used several times in the provisions of the aforementioned code may be understood in various ways, primarily due to the multiplicity of prohibited acts the commission of which may result in widely understood criminal liability. According to the authors, a narrow understanding of this concept in the provisions of the Code of Civil Procedure is justified what corresponds essentially to the meaning given to it under the provisions of the Criminal Code. Whereas, the term 'offence' in the Code of Civil Procedure does not include penal fiscal offences, fiscal petty offences or petty offences.

Keywords: offence, civil proceedings, prohibited act, culpability

Abstrakt

Celem opracowania jest ustalenie znaczenia pojęcia „przestępstwo” na gruncie kodeksu postępowania cywilnego. Zagadnienie to nie było dotąd przedmiotem pogłębionych rozważań w polskiej doktrynie. Tymczasem termin ten, używany kilkakrotnie w przepisach wymienionego kodeksu, może być różnorako rozumiany przede wszystkim ze względu na wielość czynów zabronionych, których popełnienie skutkować może szeroko rozumianą odpowiedzialnością karną. W ocenie autorów uzasadnione jest wąskie rozumienie tego pojęcia w przepisach kodeksu postępowania cywilnego, odpowiadające zasadniczo znaczeniu nadanemu mu w oparciu o przepisy kodeksu karnego. Pojęcie przestępstwa używane w przepisach kodeksu postępowania cywilnego nie obejmuje zaś przestępstw skarbowych, wykroczeń skarbowych ani wykroczeń.

Słowa kluczowe: przestępstwo, postępowanie cywilne, czyn zabroniony, zawinienie

1. Wprowadzenie

Współlistnienie obok siebie postępowania karnego i postępowania cywilnego, w ramach których sądy dokonują ustaleń faktycznych i wydają rozstrzygnięcia mogące mieć wzajemne znaczenie, wymusza na ustawodawcy normatywne regulowanie zależności pomiędzy tymi postępowaniami oraz odwoływanie się w tekście normatywnym typowym dla jednej gałęzi prawa do instytucji prawnych typowych dla drugiej. Skutkiem tego, na gruncie k.p.c.¹ ustawodawca posługuje się niekiedy pojęciami typowymi dla prawa karnego, w tym pojęciem przestępstwa. Niewątpliwie znaczenie tego pojęcia w prawie cywilnym procesowym powinno uwzględniać specyfikę tej dziedziny prawa, ale nie sposób określić jego treść bez uprzedniej analizy przepisów prawa karnego, w której to gałęzi prawa to pojęcie ma fundamentalne znaczenie².

W literaturze prawniczej nie podjęto dotąd próby całościowej oceny zakresu pojęcia przestępstwo w przepisach k.p.c., chociaż większość przepisów, które używają tego terminu, nie zmieniło brzmienia od czasu wejścia w życie kodeksu. Warto przy tym zauważyć, że w k.p.c. nie ma jakiegś jego zwartej części, w szczególności rozdziału, w której ustawodawca regulowałby zależności

---

¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, tj. Dz.U. 2020, poz. 1575 z późn. zm..

² M. Sawczuk, *Wznowienie postępowania cywilnego*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1970, s. 174.

po między prawem cywilnym i prawem karnym kompleksowo, czy też ustalał sposób rozumienia instytucji prawnych typowych dla prawa karnego lub innych gałęzi prawa na gruncie cywilnoprocesowym. Przeciwnie, przepisy procedury cywilnej, używające wskazanego sformułowania, rozmieszczone są w różnych częściach kodeksu. Rodzi to pytanie, czy w każdym przypadku pojęcie to powinno być rzeczywiście tak samo rozumiane. Nie bez znaczenia dla odpowiedzi na tak postawione pytanie pozostaje rozwój szeroko rozumianego prawa karnego, w którym z końcem poprzedniego wieku wprowadzono kodyfikację prawa karnego skarbowego czy oddano orzecznictwo w sprawach o wykroczenia sądom karnym.

Celem tego opracowania jest podjęcie próby określenia zakresu znaczeniowego pojęcia „przestępstwo” używanego w przepisach k.p.c., w szczególności przy wykorzystaniu metody dogmatycznoprawnej, polegającej na analizie tekstu normatywnego i dostępnej literatury prawniczej. W ramach tak postawionego celu opracowania istotne jest w szczególności uzyskanie odpowiedzi na pytania o to, czy pojęcie przestępstwa na gruncie k.p.c. można rozumieć jednolicie i jakiego rodzaju czynom zabronionym wyróżnianym w ustawodawstwie karnym pojęcie to odpowiada. W razie zaś ustalenia, że pojęcie przestępstwa używane w k.p.c. nie może być wykorzystywane zawsze w tym samym znaczeniu, należy wskazać, jakie racje za tym przemawiają.

2. Regulacje dotyczące przestępstwa w przepisach k.p.c.

W przepisach k.p.c. ustawodawca używa terminu przestępstwo w art. 11 zd. 1, 12, 403 § 1 pkt 2, 404, 765 § 1¹ oraz 1206 § 1 pkt 5. Pierwszymi regulacjami odwołującymi się do tego pojęcia były art. 11 zd. 1, 12, 403 § 1 pkt 2 i 404 k.p.c. Obowiązują one niezmiennie od chwili wejścia w życie kodeksu, tj. od 1 stycznia 1965 r. Kolejną regulacją, do której wprowadzono ten termin, był art. 1206 § 1 pkt 5 k.p.c., który zastąpił z dniem 17 października 2005 r.³ wcześniejsze unormowanie art. 712 § 1 pkt 5 k.p.c. dotyczące podstaw skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego⁴. Ten ostatni przepis nie używał wprost pojęcia przestępstwa, ale zawierał odesłanie do przyczyn wznowienia postępowania, w tym art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c.⁵, który posługuje się

³ Nastąpiło to na mocy art. 1 pkt 8 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. 2005, Nr 178, poz. 1478.

⁴ Znajdującą się w ks. III cz. I k.p.c.

⁵ Więcej na temat poprzedniego i obecnego brzmienia art. 1206 k.p.c. i rozumienia podstaw skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia zob. T. Ereciński, *Podstawy skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego (uwagi de lege ferenda)*

explicite tym wyrażeniem. Z kolei art. 765 § 1¹ k.p.c., stanowiący najnowszą regulację zawierającą omawiany termin, dodano do k.p.c. ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych⁶, która weszła w tym zakresie w życie 1 stycznia 2019 r. Żaden z wymienionych przepisów nie zmienił swojego brzmienia od chwili jego wprowadzenia do k.p.c.

Dokonując przeglądu przepisów, w których występuje pojęcie przestępstwa, wyróżnić można cztery konteksty, w jakich termin ten jest używany.

2.1. Pojęcie przestępstwa w kontekście prejudycjalności wyroku karnego w postępowaniu cywilnym

Podstawowy kontekst dotyczy prejudycjalności wyroku sądu karnego w postępowaniu cywilnym. Odnosi się to do regulacji art. 11 zd. 1 oraz art. 403 § 1 pkt 2 i 404 k.p.c. Pierwszy z tych przepisów normuje sytuację, w której postępowanie cywilne toczy się po zakończeniu postępowania karnego, którego przedmiot w jakimś stopniu łączy się ze sprawą cywilną. Wówczas sąd cywilny jest związany prawomocnym wyrokiem sądu karnego skazującym za przestępstwo⁷. Moc wiążąca wyroku karnego dotyczy w tym wypadku tylko ustaleń co do popełnienia przestępstwa i jest określana mianem prejudycjalności w szerokim znaczeniu⁸. Sąd cywilny przyjmuje bowiem ustalenia faktyczne prawomocnego wyroku skazującego, zawarte w sentencji wyroku, za jeden z elementów podstawy faktycznej swojego rozstrzygnięcia⁹ i w tym zakresie nie prowadzi postępowania dowodowego¹⁰. Przepis ten

---

[w:] A. Smoczyńska (red.), *Polskie prawo prywatne w dobie przemian. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Jerzemu Młynarczykowi*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2005, s. 45 i n.

⁶ Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych, t.j. Dz.U. 2021, poz. 850, dalej: u.kom.sąd.

⁷ Do regulacji tej nawiązuje przepis art. 403 § 2 k.p.c. wskazujący na późniejsze wykrycie prawomocnego wyroku, dotyczącego tego samego stosunku prawnego jako podstawę wznowienia postępowania cywilnego.

⁸ J. Rodziewicz, *Prejudycjalność w postępowaniu cywilnym*, Wydawnictwo ARCHE, Gdańsk 2000, s. 8 i n.; T. Ereciński [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. T. I. Postępowanie rozpoznawcze*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 209; J. Jagieła [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. T. I. Komentarz. Art. 1–205*, C. H. Beck, Warszawa 2019, s. 189.

⁹ W. Siedlecki [w:] Z. Resich, W. Siedlecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. t. 1*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1969, s. 100; J. Rodziewicz, *Prejudycjalność...*, s. 178–179.

¹⁰ Brak takiej regulacji byłby równoznaczny z brakiem upoważnienia do korzystania z ustaleń takiego wyroku z uwagi na zasady rządzące postępowaniem dowodowym.

określa wyjątek od zasady samodzielności jurysdykcyjnej sądów cywilnych¹¹ i ma zapewnić – ogólnie rzecz ujmując – jednolitość orzeczeń sądowych¹² wydawanych w dwóch różnych postępowaniach: cywilnym i karnym. Drugi z wcześniej wskazanych przepisów dotyczy jednej z podstaw restytucyjnych wznowienia postępowania, jaką jest uzyskanie wyroku za pomocą przestępstwa. Natomiast trzeci stanowi rozwinięcie art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. i wskazuje, że z powodu przestępstwa można żądać wznowienia postępowania jedynie wówczas, gdy czyn został ustalony prawomocnym wyrokiem skazującym, chyba że postępowanie karne nie może być wszczęte lub zostało umorzone z przyczyn innych niż brak dowodów¹³. Przepisy art. 403 § 1 pkt 2 i art. 404 k.p.c. stanowią przykład preiudycjalności w wąskim znaczeniu, gdyż objęte tymi normami skutki cywilnoprawne zależą od uprzedniego stwierdzenia, że zostało popełnione określone przestępstwo¹⁴. Dla zaistnienia podstawy wznowienia postępowania z art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. decydujące jest, aby przestępstwo pozostawało w związku przyczynowym z wydaniem wyroku i treścią zawartego w nim rozstrzygnięcia, niezależnie od tego, czy zamiarem sprawcy było uzyskanie takiego wyroku, czy też przestępstwo przyczyniło się do jego wydania, choć sprawca nie obejmował takiego rezultatu swoim zamiarem¹⁵.

J.J. Litauer, *O mocy dowodowej wyroku karnego (z prac przygotowawczych do projektu polskiego postępowania cywilnego)*, „Palestra” 1926, nr 6, s. 275.

¹¹ Ograniczenia samodzielności jurysdykcyjnej sądu cywilnego przejawiają się na następujących płaszczyznach: przypadkach wiążącej wykładni sądowej, związania preiudykatem, związania orzeczeniami wstępnymi do TSUE oraz orzeczeniami interpretacyjnymi TK, niektórymi regułami postępowania dowodowego, szerzej Ł. Błaszczak, *O tzw. ograniczonej samodzielności jurysdykcyjnej sądu cywilnego w procesie cywilnym* [w:] H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska (red.), *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych. Materiały konferencyjne Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego, Szczecin-Niechorze, 28–30 września 2007 r.*, C.H. Beck, Warszawa 2009, s. 131–145.

¹² J. Jagieła [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. I..., s. 190.

¹³ Poprzednio analogiczna regulacja znajdowała się w art. 446 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej – Kodeks postępowania cywilnego z 29 listopada 1930 r., Dz.U. 1930, Nr 83, poz. 651, dalej: d.k.p.c.

¹⁴ Zob. T. Ereciński [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. T. I..., s. 209. Autor podaje, że dotyczy to również np. przypadków wskazanych w art. 442¹ §2 i art. 928 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, t.j. Dz.U. 2020, poz. 1740 z późn. zm. czy art. 52 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy, t.j. Dz.U. 2020, poz. 1320 z późn. zm.

¹⁵ Tak słusznie K. Weitz [w:] J. Gudowski (red.), *Środki zaskarżenia*, System Prawa Procesowego Cywilnego, t. 3, cz. 2, LexisNexis, Warszawa 2013, s. 1339. Podobnie M. Manowska, *Wznowienie postępowania cywilnego*, LexisNexis, Warszawa 2013, s. 161; M. Kłos [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. II. *Komentarz*. Art. 205¹-

2.2. Pojęcie przestępstwa w kontekście roszczeń majątkowych wynikających z popełnienia przestępstwa

Następny kontekst odnosi się do przypadku, gdy z popełnienia przestępstwa wynikają roszczenia majątkowe. Ustawodawca przewidział możliwość ich dochodzenia i na drodze postępowania cywilnego, i na drodze postępowania karnego (art. 12 k.p.c.). Nie wychodząc poza ramy określone tematem opracowania, warto zauważyć, że od chwili wejścia w życie k.p.k.¹⁶ do 1 lipca 2015 r. możliwość dochodzenia roszczeń cywilnych w postępowaniu karnym realizowana była zwłaszcza przez wytoczenie przez pokrzywdzonego przeciwko oskarżonemu tzw. powództwa adhezyjnego¹⁷. Ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny – oraz niektórych innych ustaw¹⁸ uchylono jednak cały rozdział 7 k.p.k. regulujący instytucję powoda cywilnego w postępowaniu karnym i wyrugowano powództwo adhezyjne z procesu karnego¹⁹.

424¹², C.H. Beck, Warszawa 2019, s. 1250-1251; A. Kościółek [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. T. V. Komentarz. Art. 1096-1217*, C. H. Beck, Warszawa 2020, s. 855. Zob. również postanowienie SN z 5 lutego 1999 r., III CKN 1075/98, OSNC 1999, nr 7-8, poz. 138.

¹⁶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, t.j. Dz.U. 2020, poz. 30 z późn. zm.

¹⁷ Instytucja ta uregulowana była art. 62-70 k.p.k., w uchylonych ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych ustaw, Dz.U. 2015, poz. 396. Więcej na ten temat zob. np. J. Pietrzykowski, *Powództwo adhezyjne oraz zasądzenie odszkodowania z urzędu*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1969; A. Kafarski, *Akcja cywilna w procesie karnym*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1972; T. Ereciński, *Czy w procesie adhezyjnym można wydać orzeczenie co do roszczeń objętych obowiązkiem ubezpieczenia OC wyłącznie w stosunku do oskarżonego?*, „Nowe Prawo” 1972, nr 7-8, s. 1175-1180; W. Daszkiewicz, *Powództwo cywilne w procesie karnym*, PWN, Warszawa 1976; W. Siedlecki, *Postępowanie cywile. Zarys wykładu*, PWN, Warszawa 1977, s. 43-44; P. Hofmański, *Orzekanie w procesie adhezyjnym o naprawieniu szkody wyrządzonej przez pracownika*, „Nowe Prawo” 1980, nr 9, s. 48-55; E. Samborski, *Dochodzenie roszczeń cywilnych w procesie karnym*, LexisNexis, Warszawa 2000; A. Gerecka-Żołyńska, *Powództwo cywilne w procesie karnym a obowiązek naprawienia szkody. Uwagi na tle art. 62 k.p.k. oraz art. 46 § 1 k.p.k.*, [w:] S. Stachowiak (red.), *Współczesny polski proces karny. Księga ofiarowana Profesorowi Tadeuszowi Nowakowi*, Printer, Poznań 2002, s. 55 i n.

¹⁸ Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny – oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2015, poz. 396.

¹⁹ Jak wskazał S. Szołucha, likwidacja instytucji powództwa adhezyjnego w postępowaniu karnym była ściśle związana z przekształceniami dotyczącymi instytucji prawnokarnego obowiązku naprawienia szkody określonego w art. 46 k.k., zmierzającymi do nadania tej instytucji jeszcze większego charakteru cywilnoprawnego (S. Szołucha [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2015, s. 224). Co do zasadności dokonanych zmian zob. np. W. Zalewski, *Tak zwany kompleks cywilnoprawny*

Zarazem ustawodawca wyodrębnił nowy rozdział Va w k.k. Przepadek i środki kompensacyjne, eliminując obowiązek naprawienia szkody z katalogu środków karnych i czyniąc go środkiem kompensacyjnym. Jednocześnie zmienił treść art. 46 k.k., określającego podstawy i zakres orzekania o roszczeniach cywilnoprawnych w procesie karnym²⁰. W zamierzeniu prawodawcy miało to umożliwić sądowi karnemu relatywnie szerokie orzekanie w ramach procesu karnego na podstawie przepisów prawa cywilnego²¹. Sąd karny może zarówno z urzędu, jak i na wniosek uprawnionego uczestnika postępowania karnego art. 49a k.p.k. orzec o obowiązku naprawienia szkody, zadośćuczynieniu za krzywdę lub o nawiązce na rzecz pokrzywdzonego lub osoby jemu najbliższej²². Jednakże ani nawiązki tej, ani obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę nie orzeka się, jeżeli roszczenie wynikające z popełnienia przestępstwa jest przedmiotem innego postępowania albo o roszczeniu tym prawomocnie orzeczono – w szczególności w postępowaniu cywilnym. Art. 12 k.p.c. ma zatem na celu jednoznaczne stwierdzenie możliwości dochodzenia roszczeń wynikających z przestępstwa na drodze postępowania cywilnego, jeżeli nie były one przedmiotem rozstrzygnięcia sądu karnego o naprawieniu szkody, zadośćuczynieniu za krzywdę lub orzeczeniu nawiązki na rzecz pokrzywdzonego w postępowaniu dotyczącym tegoż przestępstwa.

2.3. Pojęcie przestępstwa w kontekście czynności podejmowanych przez komornika sądowego

Kolejny kontekst dotyczy podejrzenia popełnienia przestępstwa jako podstawy wpisania przez komornika zastrzeżeń do protokołu czynności (art. 765 § 1¹ k.p.c.). W świetle omawianej regulacji policja asystuje komor-

---

w prawie karnym po nowelizacjach, [w:] M. Bojarski, J. Brzezińska, K. Łucarz (red.), *Problemy współczesnego prawa karnego i polityki kryminalnej. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Sienkiewicz*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2015, s. 387-388.

²⁰ Zob. art. 1 pkt 10 i 20 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny – oraz niektórych innych ustaw.

²¹ Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Sejm RP VII kadencji, Druk sejmowy nr 2393, s. 28. Zob. też K. Oleksy, *Charakter prawny obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem a przedmiot i paradygmat procesu karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2019, nr 5, s. 39-45.

²² Zob. zwłaszcza art. 46 § 1 i 2, art. 67 § 3, art. 72 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz.U. 2020, poz. 1444 z późn. zm. oraz art. 415 § 1 k.p.k. W doktrynie słusznie podkreśla się brak spójności pomiędzy regulacjami art. 12 k.p.c. i art. 46 k.k., zob. np. J. Jagieła [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. I..., s. 217-218.

nikowi, na jego wezwanie, przy czynnościach egzekucyjnych. Jeżeli w trakcie czynności dojdzie do stwierdzenia okoliczności uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa, policja zobowiązana jest do niezwłocznego powiadomienia prezesa właściwego sądu rejonowego o tym fakcie i żądania od komornika wpisania zastrzeżeń do protokołu. Policja zasadniczo nie może samodzielnie przerwać czynności egzekucyjnych²³, może to uczynić jedynie komornik²⁴.

2.4. Pojęcie przestępstwa w kontekście zaskarżenia wyroku sądu polubownego

Ostatni kontekst związany jest z podstawą zaskarżenia wyroku sądu polubownego, jaką jest uzyskanie wyroku za pomocą przestępstwa (art. 1206 § 1 pkt 5 k.p.c.). Przepis ten stanowi odpowiednik podstawy wznowienia postępowania, o której mowa w art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c.²⁵ i w związku z tym w zakresie jego interpretacji odsyła się do tej regulacji²⁶. Praktyka stosowania obu przepisów jest jednak zupełnie inna. Wynika to przede wszystkim z faktu, że przepis art. 1206 § 1 pkt 5 k.p.c. nie wymaga, aby okoliczność popełnienia przestępstwa była stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu karnego²⁷, co – jak wskazywano – jest z reguły konieczne w stosunku do podstawy z art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. na mocy art. 404 k.p.c. W doktrynie zasadnie przyjmuje się, że uzyskanie wyroku za pomocą przestępstwa może nastąpić wtedy, gdy określony czyn

---

²³ Co proponowano pierwotnie. Zob. M. Michalska-Marciniak [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. IV. *Komentarz*. Art. 730-1095¹, C.H. Beck, Warszawa 2020, s. 280.

²⁴ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego*. *Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2019, Legalis - komentarz do art. 765, nb. 4.

²⁵ Tym samym art. 1206 § 1 pkt 5 k.p.c. określa wzajemne relacje pomiędzy podstawami tych dwóch środków prawnych. Ł. Błaszczak, M. Ludwik, *Sądownictwo polubowne (arbitraż)*, C.H. Beck, Warszawa 2007, s. 179-180.

²⁶ Zob. np. T. Ereciński [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, *Komentarz*. T. VI. *Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy)*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017, s. 996; A. Kościółek [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. V..., s. 855. W tej materii postuluje się również sięganie do orzecznictwa SN dotyczącego art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. Tak np. E. Rablin, *Podstawy skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego na podstawie orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Warszawie*, „Monitor Prawniczy” 2009, nr 1, dod. spec., s. 34.

²⁷ M. Łaszczuk [w:] A. Szumański (red.), *Arbitraż handlowy*, System Prawa Handlowego, t. 8, C.H. Beck, Warszawa 2015, s. 717; A. Kościółek [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. V..., s. 855. Tak również M. Aślanowicz, *Sąd polubowny (arbitrażowy)*. *Komentarz do art. 1154-1217 KPC*, C.H. Beck, Warszawa 2017, s. 152.

przestępczy bezpośrednio wpływa na orzeczenie sądu polubownego przy kształtowaniu jego treści, a także wtedy, gdy wpływ ten ma charakter pośredni, tzn. wpływa na działanie osób biorących udział w postępowaniu arbitrażowym²⁸.

Różnorodność kontekstów, w jakich używa się pojęcia przestępstwa na gruncie k.p.c., wymusza ich uwzględnienie przy interpretacji tego terminu. Może dawać podstawę do twierdzenia, że nie jest możliwe jednakowe traktowanie tego pojęcia w każdej sytuacji, w której jest używane w przepisach k.p.c. i stanowić argument za koniecznością przynajmniej częściowej rezygnacji z prostego przenoszenia znaczenia tego pojęcia z prawa karnego do rozważań cywilnoprocesowych.

3. Przestępstwo na gruncie prawa karnego

Przechodząc na grunt prawa karnego, należy wskazać, że ustawodawca wprowadził nie zdefiniował przestępstwa w przepisach k.k., ale treść art. 1 pozwala wyinterpretować istotne elementy jego dogmatycznej struktury. Przestępstwem jest zatem czyn człowieka realizujący ustawowe znamiona określone w ustawie karnej, bezprawny, społecznie szkodliwy w stopniu więcej niż znikomym, zawiniony, zagrożony karą określoną w ustawie²⁹. Zakresowo szerszym niż pojęcie przestępstwa jest pojęcie czynu zabronionego, zdefiniowane w art. 115 § 1 k.k., które stanowi zachowanie człowieka o znamionach określonych w ustawie karnej. Czyn zabroniony nie musi być ani społecznie szkodliwy w stopniu więcej niż znikomym, ani zawiniony, aby nim właśnie był. Innymi słowy, każde przestępstwo jest czynem zabronionym, ale nie każdy czyn zabroniony jest przestępstwem.

Ustawą, w której określone są ustawowe znamiona czynu zabronionego, nie musi być kodeks karny – przestępstwa mogą być stypizowane również w innych ustawach. Przepisy części ogólnej tego kodeksu stosuje się do ustaw przewidujących odpowiedzialność karną, chyba że ustawy te wyraźnie wyłączają ich zastosowanie (art. 116 k.k.). Ustawodawca przesądza, że przestępstwem jest albo zbrodnia, albo występki (art. 7 § 1 k.k.). Jedynie sądy karne mogą przypisywać popełnienie przestępstwa – w wyroku skazującym lub

²⁸ T. Ereciński, K. Weitz, *Sąd arbitrażowy*, LexisNexis, Warszawa 2008, s. 387.

²⁹ Szerzej na temat struktury przestępstwa zob. zwłaszcza P. Kardas, *O relacjach między strukturą przestępstwa a dekodowanymi z przepisów prawa karnego strukturami normatywnymi*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2012, nr 4, s. 25-26 i cyt. tamże przez autora publikacje.

warunkowo umarzającym postępowanie karne, które jest prowadzone na podstawie przepisów k.p.k.³⁰

3.1. Przestępstwo jako czyn społecznie szkodliwy w stopniu więcej niż znikomym

Do przypisania przestępstwa w postępowaniu karnym konieczne jest ustalenie, że czyn zabroniony oskarżonego jest społecznie szkodliwy w stopniu więcej niż znikomym. Ów materialny substrat przestępstwa w postaci społecznej szkodliwości czynu ustawodawca ustanowił po to, aby czyny błahe, choć formalnie wypełniające znamiona przepisu ustawy karnej, nie były przez nią sankcjonowane³¹. Przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu, sąd bierze pod uwagę rodzaj i charakter naruszonego dobra, rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, wagę naruszonych przez sprawcę obowiązków, jak również postać zamiaru, motywację sprawcy, rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia, a wszystkie z wymienionych okoliczności związane są z czynem, jego stroną przedmiotową i podmiotową. Każdy z występujących w sprawie faktów podlega oddzielnej ocenie, bowiem jedne mogą mieć mniejszy, inne większy wpływ na ocenę stopnia społecznej szkodliwości i ocena tego stopnia musi spełniać wymogi oceny kompleksowej³². Zachowanie sprawcy wypełniające ustawowe znamiona czynu zabronionego wtedy tylko może być przestępstwem, jeżeli jego stopień społecznej szkodliwości jest większy od znikomego. Jeżeli stopień społecznej szkodliwości czynu jest znikomy, czyn zabroniony nie jest przestępstwem, a postępowanie karne podlega umorzeniu (art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.).

---

³⁰ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, t.j. Dz.U. 2021, poz. 534 z późn. zm.

³¹ Na temat społecznej szkodliwości czynu zob. zwłaszcza: A. Zoll, *Materialne określenie przestępstwa*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 2, w wielu miejscach; M. Budyn-Kulik, M. Kulik, *Społeczna szkodliwość czynu jako klauzula generalna w prawie karnym*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia” 2016, t. LXIII, s. 261-277.

³² Wyrok SN z 26 sierpnia 2008 r., WA 31/08, OSNwSK 2008, nr 1, poz. 1695. Szerzej zob. np. W. Wolter, *O stopniowaniu społecznego niebezpieczeństwa czynu karalnego*, „Krakowskie Studia Prawnicze” 1970, s. 109-141;; J. Zientek, *Karygodność i вина jako przesłanki odpowiedzialności w nowym kodeksie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 1998, nr 6, s. 27-32.

3.2. Przestępstwo jako czyn zawiniony

Przestępstwem jest czyn zawiniony. Winę sprawcy przyjmuje się wtedy, gdy można mu zarzucić, że w czasie swego bezprawnego, karalnego i karygodnego czynu nie zachował się zgodnie z wymaganiem określonym na podstawie normy prawnej (np. zakazującej fałszowania dokumentu w celu jego użycia za autentyczny)³³. Postawienie zarzutu wymaga ustalenia, czy w danej sytuacji w ogóle sprawca mógł zachować się w sposób prawem wymagany. W doktrynie wyróżnia się trzy przesłanki przypisania winy: 1) zdolność do przypisania winy – warunkowaną dojrzałością (art. 10 k.k.) i poczytalnością (art. 31 k.k.), 2) możliwość rozpoznania bezprawności czynu (art. 30 k.k.), a zarazem możliwość rozpoznania, że nie zachodzi okoliczność wyłączająca bezprawność albo winę (art. 29 k.k.), 3) wymagalność zgodnego z prawem zachowania się w konkretnej sytuacji (art. 26 § 2 k.k.)³⁴. Jeżeli w czasie popełnienia czynu przesłanki te były spełnione, przyjmuje się, że czyn ten był zawiniony w rozumieniu art. 1 § 3 k.k. Jeżeli sąd w postępowaniu karnym ustali, że oskarżonemu nie można przypisać winy, uniewinnia go od popełnienia przestępstwa z jednym wyjątkiem – w przypadku ustalenia, że *tempore criminis* był on niepoczytalny. Wówczas sąd umarza postępowanie i może, jeżeli zachodzą ku temu przesłanki, zastosować środki zabezpieczające (art. 414 § 1 k.p.k. *in fine*).

³³ Trzeba podkreślić, że k.k. rozdziela stronę podmiotową czynu od winy. Znamiona strony podmiotowej (umyślność lub nieumyślność) składają się na ustawowe znamiona czynu zabronionego, zaś winą jest – najogólniej rzecz ujmując – oceniona z punktu widzenia kryteriów społeczno-etycznych wadliwość procesu decyzyjnego w warunkach możliwości podjęcia decyzji zgodnej z wymaganiami prawa. Szerzej zob. zwłaszcza M. Rodzyńkiewicz, *Pojęcie winy w prawie karnym – próba analizy krytycznej na tle ujęcia relacyjnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Społeczny” 1992, nr 3, s. 11-23, <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/16380/1/003%20MATEUSZ%20RODZYNKIEWICZ.pdf> [dostęp: 2.08.2021]; P. Kardas, J. Majewski, *O dwóch znaczeniach winy w prawie karnym*, „Państwo i Prawo” 1993, nr 10, s. 69-79; J. Zientek, *Karygodność...*, s. 15-19; A. Zoll, *Zasady odpowiedzialności karnej*, „Nowa Kodyfikacja Karna. Kodeks Karny” 1998, nr 12, s. 24; W. Wróbel, *Wina i zawinienie a strona podmiotowa czynu zabronionego, czyli o potrzebie posługiwania się w prawie karnym pojęciem winy umyślnej i nieumyślnej*, [w:] J. Giezek (red.), *Przestępstwo, kara, polityka kryminalna. Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Tomasza Kaczmarka*, Zakamycze, Kraków 2006, s. 677-680; D. Świecki, *Wina w prawie karnym materialnym i procesowym*, „Prokuratura i Prawo” 2009, nr 11-12, s. 5-14.

³⁴ A. Zoll, *Zasady...*, s. 24-25.

3.3. Potrzeba odróżnienia przestępstwa od wykroczenia

Przestępstwem nie jest wykroczenie. Wyodrębnieniem części ogólnej k.w. podkreślono samodzielność prawa wykroczeń, a rozdział przestępstw od wykroczeń dobitnie potwierdza treść art. 10 k.w., regulująca idealny zbieg przestępstwa i wykroczenia³⁵. Sprawca czynu zabronionego może zatem podlegać odpowiedzialności i za przestępstwo, i za wykroczenie, jeżeli jego czyn wypełnia znamiona zarówno przestępstwa, jak i wykroczenia³⁶. Podobnie jak przestępstwa, wykroczenia także mogą być typizowane poza k.w. W przepisach pozakodeksowych rozróżnienie przestępstwa od wykroczenia powinno nastąpić poprzez zamieszczenie na końcu przepisów karnych przepisu określającego tryb orzekania w sprawach o ten czyn i nadanie mu brzmienia: „Orzekanie w sprawach o czyny, o których mowa w art. ..., następuje w trybie przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia ...”, chyba że na podstawie sankcji karnej określonej w przepisie karnym da się ustalić, czy dany czyn zabroniony jest przestępstwem czy wykroczeniem³⁷. Godzi się zauważyć, że ta metoda jest klarowna i prowadzi do jasnych rezultatów interpretacyjnych o tyle, o ile ustawodawca racjonalnie wprowadza zmiany legislacyjne i dostrzega konieczność wyraźnego określenia w ustawie, czy dany czyn zabroniony jest przestępstwem, czy wykroczeniem³⁸.

³⁵ A. Marek, *Prawo wykroczeń (materialne i procesowe)*, C.H. Beck, Warszawa 2012, s. 23. Szerzej P. Daniluk, *Zasady odpowiedzialności w prawie wykroczeń*, [w:] P. Daniluk (red.), *Reforma prawa wykroczeń*, t. 1, C. H. Beck, Warszawa 2019, s. 101-104.

³⁶ Szerzej: T. Grzegorzczuk, A. Gubiński, *Prawo wykroczeń*, PWN, Warszawa 1995, s. 176-178.

³⁷ Por. § 81 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”, t.j. Dz.U. 2016, poz. 283. Inaczej ustawodawca postąpił w odniesieniu do wykroczeń stypizowanych w art. 281-283 k.p., w odniesieniu do których nie zawarł przepisu, o którym mowa w § 81 ZTP, zaś ustawowe granice kary grzywny określił znacznie surowiej niż to określa art. 24 § 1 k.w., jednoznacznie wskazując w intyulacji rozdziału, w którym pomieszczono przepisy typizujące czyny zabronione, że chodzi o wykroczenia.

³⁸ Uwaga ta jest konieczna, gdyż wprowadzone w ostatnich latach zmiany ustaw karnych prowadzą do nieakceptowalnych praktyk w zakresie różnicowania przestępstw i wykroczeń, nawet w tak prostej wydawałoby się kwestii jak ustalenie, kiedy dany czyn stanowi przestępstwo, a kiedy wykroczenie. Dobitym tego przykładem są zmiany wprowadzone ustawą z dnia 30 października 2003 r. o zmianie ustawy o kosmetykach, Dz.U. 2003, Nr 208, poz. 2019. Wprowadzony do ustawy art. 14 ust. 1a typizuje czyn zabroniony, polegający na wprowadzeniu do obrotu kosmetyku po upływie terminu trwałości. Skoro umieszczono ów przepis pomiędzy przepisem typizującym wykroczenie zagrożone karą grzywny a przepisem typizującym inne wykroczenie zagrożone karą aresztu albo karą grzywny, to zdawać by się mogło, że i typizuje wykroczenie. Jednakże z uwagi na to, że nie zmieniono brzmienia treści art. 14 ust. 4 ustawy o kosmetykach wskazującego, w odniesieniu do których spraw orzekanie

3.4. Przestępstwo a przestępstwo skarbowe i wykroczenie skarbowe

Przestępstwami nie są ani przestępstwa skarbowe, ani wykroczenia skarbowe. Stanowią one odrębną od przestępstw i wykroczeń kategorię czynów zabronionych, o czym przekonuje aktualny stan normatywny. Przede wszystkim zauważyć należy, że są one stypizowane wyłącznie w kodeksie karnym skarbowym³⁹. Wynika to z jednej strony z brzmienia art. 53 § 1 zd. 2 k.k.s., z drugiej zaś z braku przepisu odpowiadającego treści art. 116 k.k. lub art. 48 k.w., umożliwiającego zastosowanie przepisów prawa materialnego części ogólnej k.k.s. do czynów zabronionych mających stanowić przestępstwa skarbowe lub wykroczenia skarbowe, a stypizowanych poza tym kodeksem⁴⁰. Poza tym sprawca przestępstwa skarbowego podlega odpowiedzialności karnej za przestępstwo skarbowe, zaś sprawca wykroczenia skarbowego – odpowiedzialności za wykroczenie skarbowe (art. 1 k.k.s.).

W przepisach k.k.s. pomieszczone są przepisy regulujące wyczerpująco materialnoprawne instytucje prawa karnego skarbowego, w tym wspólne dla przestępstw skarbowych i wykroczeń skarbowych przepisy ogólne dotyczące zasad odpowiedzialności karnoskarbowej, zamknięty katalog przestępstw skarbowych i wykroczeń skarbowych, a ponadto swoiste reguły procedowania

---

następuje na podstawie przepisów o postępowaniu w sprawach o wykroczenia, ów przepis *de lege lata* typizuje występki. Szerzej o tym: S. Kowalski, *Pozakodeksowe prawo wykroczeń. Zagadnienia szczególne*, [w:] P. Daniluk (red.), *Reforma prawa wykroczeń*. t. I, C.H. Beck, Warszawa 2019, s. 617.

³⁹ Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy, t.j. Dz.U. 2020, poz. 19 z późn. zm.

⁴⁰ Por. Z. Siwik, *Główne kierunki zmian dokonanych w Kodeksie karnym skarbowym z 1999 roku. Ogólna charakterystyka*, [w:] Z. Siwik (red.), *Kodeks karny skarbowy po dziesięciu latach obowiązywania. Ocena i perspektywy zmian*, Bibliotheca Erasmiiana, Wrocław 2010, s. 29-32; L. Wilk, *Kary pieniężne w ustawie o grach hazardowych*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 1, s. 146 i n.; S. Kowalski, *Kilka uwag o „wykroczeniu skarbowym” z ustawy hazardowej*, „Monitor Prawniczy” 2012, nr 21, s. 166-168. Inaczej: T. Grzegorzczuk, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2006, s. 249. Ostatnio wskazany autor zajmuje stanowisko, że naruszenie normy prawnej zawartej w art. 53 § 1 zd. 2 k.k.s. nie odbiera charakteru „czynu skarbowego” czynowi zabronionemu stypizowanemu poza k.k.s. To stanowisko nie uwzględnia jednak braku w kodeksie przepisu, który byłby odpowiednikiem art. 116 k.k. lub art. 48 k.k.s. Innymi słowy, można sobie naturalnie wyobrazić, że ustawodawca stypizuje poza k.k.s. czyn, który sam nazwie przestępstwem skarbowym lub wykroczeniem skarbowym wbrew art. 53 § 1 zd. 2 k.k.s., ale żeby istotnie ów czyn mógł być w ogóle rozważony jako istotnie stanowiący przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe, ustawodawca musiałby zarazem zawrzeć w danej ustawie przepis karny odsyłający do odpowiedniego stosowania przepisów art. 1-52 k.k.s. Inaczej bowiem do takiego czynu zabronionego – z braku innej regulacji – miałby zastosowanie art. 116 k.k. albo art. 48 k.w.

w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe⁴¹ oraz reguły wykonywania orzeczeń zapadłych we wskazanych sprawach. Wyodrębnienie prawa skarbowego nie sprowadza się tylko do określonego skomponowania przepisów w ustawie będącej kodeksem, lecz ma swoje źródło w swoistości przedmiotu ochrony, jakim jest porządek finansowy państwa⁴². Ów przedmiot ochrony nie powtarza się jako taki w żadnej innej ustawie zawierającej regulacje karnoprawne, zaś odrębność i specyficzność prawa karnego skarbowego, wynikająca ze szczególnego przedmiotu ochrony, jest podkreślana zarówno w doktrynie prawa karnego, jak i w doktrynie prawa finansowego⁴³. Rozróżnienie przestępstw skarbowych od przestępstw potwierdza również aktualne orzecznictwo na gruncie regulacji zawartej w art. 8 § 1 k.k.s. W uchwale składu siedmiu sędziów z 24 stycznia 2013 r. Sąd Najwyższy przyjął, że reguły wyłączania wielości ocen mają zastosowanie jedynie w wypadku zbiegu przepisów ustawy, natomiast nie stosuje się ich w razie idealnego zbiegu czynów zabronionych, o którym mowa w art. 8 § 1 k.k.s.⁴⁴ Chociaż wskazane orzeczenie zostało poddane krytyce przez dużą część przedstawicieli doktryny⁴⁵, to jed-

⁴¹ Fakt popełnienia przestępstwa skarbowego może być stwierdzony jedynie wyrokiem sądu, zaś w odniesieniu do wykroczeń skarbowych ustawodawca przewiduje nadto możliwość poprzestania na wystawieniu mandatu w postępowaniu mandatowym (art. 136-141 k.k.s.).

⁴² Aktualnie: Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego, Unii Europejskiej.

⁴³ Zob. np. A. Bieniek-Kosikowska, C. Kosikowski, *Prawo karne skarbowe, czy prawo karne finansowe*, „Nowe Prawo” 1967, nr 12, s. 1585; L. Wilk, *W sprawie autonomii materialnego prawa karnego skarbowego*, „Państwo i Prawo” 2009, nr 8, s. 41; L. Wilk, *Problematyka części szczególnej Kodeksu karnego skarbowego (ze szczególnym uwzględnieniem przestępstw i wykroczeń podatkowych) – próba oceny i kierunki zmian*, [w:] Z. Siwik (red.), *Kodeks karny skarbowy po dziesięciu latach obowiązywania. Ocena i perspektywy zmian*, Bibliotheca Erasmi, Wrocław 2010, s. 76; A. Mogilnicki, *Dwutorowość represji karnej przy przestępstwach zwykłych i skarbowych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1937, nr 3, s. 337-342; A. Wiśniewski, *Zagadnienie odrębności prawa karnego skarbowego*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2012, s. 95-108; V. Konarska-Wrzošek [w:] V. Konarska-Wrzošek, J. Skorupka, T. Oczkowski, *Prawo i postępowanie karne skarbowe*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 30.

⁴⁴ Uchwała SN (7 sędziów) z dnia 24 stycznia 2013 r., I KZP 19/12, OSNKW 2012, nr 2, poz. 13. Odnośnie do stanowisk judykatury, poprzedzających wymienioną uchwałę zob. M. Gabriel-Węglowski, *Kwalifikacja prawna czynu zabronionego wystawienia nierzetelnej faktury VAT*, LEX/el 2014 i cyt. tam orzeczenia.

⁴⁵ Zob. np. L. Wilk, *Glosa do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r.*, I KZP 19/12, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2013, nr 7-8, s. 608-609; J. Majewski, *Reguły wyłączania wielości ocen a konstrukcja idealnego zbiegu czynów zabronionych (przestępstw lub wykroczeń)*, „Palestra” 2015, nr 11-12, s. 65-81; G. Artymiak, *O konstrukcji zbiegu idealnego – uwagi na tle uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r.*, I KZP 19/12, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2015, nr 1, s. 51-88;

nak zostało ono przyjęte i aktualnie dominuje w orzecznictwie⁴⁶. Jeżeli zatem ten sam czyn, rozumiany jako wyodrębnione, zwarte czasowo i terytorialnie zachowanie sprawcy, wypełniający znamiona przestępstwa skarbowego realizuje równocześnie znamiona przestępstwa powszechnego, to obowiązkiem sądu jest zastosować każdy z tych przepisów. Chodzi tu zatem o równoległą odpowiedzialność karną skarbową i odpowiedzialność karną (lub odpowiedzialność za wykroczenie) za jeden czyn⁴⁷.

Poczynione tu uwagi prowadzą do wniosku, że na gruncie prawa karnego materialnego wyraźnie odróżnia się nie tylko przestępstwo od wykroczenia, ale też przestępstwo od przestępstwa skarbowego i wykroczenia skarbowego. Zasady odpowiedzialności karnej w szerokim tego słowa znaczeniu są określone dla wskazanych czynów zabronionych w osobnych kodeksach, co czyni niedopuszczalnym zamienne posługiwanie się nimi na gruncie prawa karnego, a zarazem uwydatnia potrzebę uwzględniania tej okoliczności przez ustawodawcę odwołującego się do instytucji prawa karnego materialnego na gruncie innych gałęzi prawa. Jeżeli zatem na gruncie prawa cywilnego ustawodawca odwołuje się do instytucji przestępstwa, to nadawanie temu sformułowaniu innego znaczenia niż dające się zdekodować z norm zawartych w k.k. wydaje się być dopuszczalne tylko w uzasadnionych danym kontekstem normatywnym okolicznościach. Dotyczy to zarówno możliwości obejmowania tym pojęciem wykroczeń, przestępstw skarbowych i wykroczeń skarbowych, jak i traktowania czynu zabronionego (w tym także społecznie szkodliwego w stopniu znikomym lub niezawinionego) jako przestępstwa.

J. Duda, *Glosa do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 24 stycznia 2013 r.*, I KZP 19/12, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2013, nr 1, s. 123-134. Stanowisko Sądu Najwyższego zaaprobowali natomiast m. in. R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za 2013 r.*, „Ius Novum” 2014, nr 1, s. 213–214, <https://iusnovum.lazarski.pl/iusnovum/article/view/318> [dostęp: 23.07.2021]; V. Konarska-Wrzošek, *Invoice-Related Crimes: Their Significance, Legal Classification and Place in the System of Polish Criminal Law*, „Ius Novum” 2017, nr 2, s. 94, <https://iusnovum.lazarski.pl/iusnovum/article/view/939> [dostęp: 23.07.2021]..

⁴⁶ Por. postanowienie SN z 24 stycznia 2013 r., I KZP 21/12, LEX 1252699; wyrok SA w Łodzi z 2 kwietnia 2013 r., II AKa 202/12, Legalis 746718; postanowienie SN z 15 listopada 2013 r., II KK 295/13, LEX 1391781; wyrok SA w Katowicach z 16 stycznia 2014 r., II AKa 195/13, Legalis 775711; wyrok SA w Katowicach z 8 sierpnia 2014 r., II AKa 200/14, LEX 1500762; wyrok SA w Katowicach z 11 kwietnia 2016 r., II AKa 506/15, Legalis 1456694; postanowienie SN z 5 grudnia 2017 r., III KK 256/17, Legalis 1733708.

⁴⁷ R.A. Stefański, *Przegląd uchwał...*, s. 213; S. Kowalski, *Uwagi o karnoprawnych kwalifikacjach wystawienia faktury w sposób nierzetelny*, „Państwo i Prawo” 2019, nr 2, s. 97-99.

4. Ogólnie o poglądach doktryny polskiego prawa procesowego na pojęcie przestępstwa używane w k.p.c.

W doktrynie postępowania cywilnego brakuje jednolitych poglądów na kwestię rozumienia pojęcia przestępstwa, zarówno w ujęciu generalnym aktualnym dla wszystkich jednocześnie przepisów k.p.c., w których tym terminem się posłużono, jak również w ujęciu szczegółowym – w odniesieniu do poszczególnych przepisów k.p.c. Różne stanowiska prezentowane są przede wszystkim w ramach wykładni art. 11 k.p.c. Specyficzna interpretacja tego pojęcia występuje na tle regulacji art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. Natomiast na gruncie art. 12, 403 § 1 pkt 2, 404, 765 § 1¹, 1206 § 1 pkt 5 k.p.c. w piśmiennictwie w istocie niesporne jest wiązanie tego pojęcia jedynie z pojęciem przestępstwa (powszechnego) w rozumieniu karnoprawnym.

4.1. Pojęcie przestępstwa odnoszące się jedynie do przestępstw w rozumieniu kodeksu karnego

Występujący w art. 12, 403 § 1 pkt 2, 404, 765 § 1¹, 1206 § 1 pkt 5 k.p.c. termin „przestępstwo” nie obejmuje swoim zakresem przestępstw skarbowych, wykroczeń ani wykroczeń skarbowych. Jego rozumienie zawęży się wyłącznie do przestępstw powszechnych. Wynika to z następujących okoliczności:

1. odniesienia się przez poszczególnych autorów w swoich rozważaniach do definicji tego terminu prezentowanej w doktrynie prawa karnego materialnego⁴⁸;
2. wskazania, że definiowanie tego pojęcia powinno się odbywać na podstawie przepisów k.k.⁴⁹;
3. prowadzenia rozważań wyłącznie w odniesieniu do przepisów k.k. lub k.p.k.⁵⁰;

---

⁴⁸ Tak w odniesieniu do art. 1206 § 1 pkt 5 k.p.c. np. D.P. Kała, *Podstawy skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego*, „ADR Arbitraż i Mediacja” 2012, nr 4, s. 65.

⁴⁹ Tak np. A. Góra-Błaszczkowska [w:] A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. IA. Komentarz. Art. 1-424¹², C.H. Beck, Warszawa 2020, s. 1280.

⁵⁰ Tak w odniesieniu do regulacji:

- art. 12 k.p.c., która łączy się z przepisami art. 46 k.k. i 415 k.p.k. – np. T. Ereciński [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. T. I..., s. 220 i n.; J. Jagieła [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. I..., s. 214 i n.; M. Muliński [w:] A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. IA..., s. 44 i n.;

- art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c., która łączy się np. z przestępstwami z art. 228, 231-233, 245, 271, 286 k.k. – por. M. Sawczuk, *Wznowienie...*, s. 173; K. Weitz [w:] J. Gudowski (red.), *Środki...*,

4. odniesienia regulacji do pokrzywdzonego, które to pojęcie nie występuje w postępowaniu karnoskarbowym⁵¹;
5. przyjęcia, że *de lege lata* przestępstwem jest tylko zbrodnia lub występkek (art. 7 § 1 k.k.)⁵².

Spośród przepisów art. 12, 403 § 1 pkt 2, 404, 765 § 1¹, 1206 § 1 pkt 5 k.p.c., w których pojęcie przestępstwa dotyczy wyłącznie przestępstw powszechnych, jeszcze dalej idące odrębności interpretacyjne wiążą się z regulacją art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. Mianowicie przyjmuje się, że termin ten odnosi się do przestępstw innych niż określone w art. 403 § 1 pkt 1 *in principio* k.p.c.⁵³ Z tego względu regulacja ta ma wyjątkowy charakter w stosunku do innych wypadków użycia terminu przestępstwo w przepisach k.p.c. Jej specjalny charakter wywodzi się z tradycji prawnokarnego uregulowania podstaw wznowienia postępowania cywilnego, przyjętego najpierw w art. 445 § 1 pkt 1 *in principio* i art. 445 § 1 pkt 2 d.k.p.c., a następnie przejętego przez przepis art. 403 § 1 *in principio* i art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c.⁵⁴ Wyodrębnienie przestępstw przeciwko

---

s. 1336-1338; co do przestępstwa z art. 271 k.k. por. M. Manowska, *Wznowienie...*, s. 151; zob. również postanowienia SN: z 5 lutego 1999 r., III CKN 1075/98, OSNC 1999, nr 7-8, poz. 138 oraz z 20 stycznia 2017 r., I CZ 108/16, Legalis 1575493;

- art. 404 k.p.c., np. M. Kłos [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. II..., s. 1257-1259;

- art. 765 § 1¹ k.p.c., która może przykładowo dotyczyć przestępstwa z art. 231 k.k. – zob. np. D. Olczak-Dąbrowska [w:] T. Szanciło (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. Komentarz. T. II. Art. 506–1217, C.H. Beck, Warszawa 2019, Legalis – komentarz do art. 765, nb. 1;

- art. 1206 § 1 pkt 5 k.p.c., która dotyczyć może np. o przestępstwa z art. 245 k.k. albo art. 268 k.k. – np. D.P. Kała, *Podstawy...*, s. 66.

⁵¹ Dotyczy to choćby regulacji art. 12 k.p.c., zob. np. J. Jagieła [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. I..., s. 215.

⁵² Tak w odniesieniu do regulacji:

art. 11 k.p.c. – np. T. Ereciński [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. Komentarz. T. I..., s. 210;

art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. – np. W. Dudek, *Wznowienie postępowania w nowym polskim procesie cywilnym*, „Palestra” 1966, nr 3-4, s. 34; M. Sawczuk, *Wznowienie...*, s. 174; J. Krajewski, *Wznowienie postępowania według nowego kodeksu postępowania cywilnego*, „Państwo i Prawo” 1967, nr 7, s. 74; K. Weitz [w:] J. Gudowski (red.), *Środki...*, s. 1335; K. Weitz [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz*. T. III. *Postępowanie rozpoznawcze*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 380.

⁵³ K. Weitz [w:] J. Gudowski (red.), *Środki...*, s. 1335; K. Weitz [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz*. T. III..., s. 380; J. Krajewski, *Wznowienie...*, s. 73. Pogląd ten znajduje również odzwierciedlenie w orzecznictwie, zob. np. postanowienie SN z 20 stycznia 2017 r., I CZ 108/16, Legalis 1575493.

⁵⁴ Szerzej K. Weitz [w:] J. Gudowski (red.), *Środki...*, s. 1334.

dokumentom jako osobnej od określonej w art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. podstawy wznowienia postępowania motywuje się doniosłością znaczenia dokumentu jako dowodu w postępowaniu sądowym (art. 252–253, 255 k.p.c.)⁵⁵. Z tego też względu do podstawy określonej w art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c. nie stosuje się ograniczenia z art. 404 k.p.c.⁵⁶ Istotne rozbieżności wywołuje tu kwestia nie tyle rodzaju czynu zabronionego, o jaki chodzi w art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c., ile tego, czy ów czyn zabroniony musi być zawiniony. W doktrynie w zasadzie zgodnie przyjmuje się, że dla spełnienia podstawy wznowienia określonej w art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. wystarczające jest zaistnienie takiego czynu, który wypełnia ustawowe znamiona przestępstwa od strony przedmiotowej, niezależnie od tego, czy w konkretnych okolicznościach w grę wchodzi ukaranie sprawcy z uwagi na elementy podmiotowe, przede wszystkim dotyczące winy sprawcy⁵⁷. Chodziłoby tu zatem raczej o czyn zabroniony pod groźbą kary w rozumieniu art. 1 § 1 k.k., a niekoniecznie zawiniony – w szczególności z uwagi na niepoczytalność sprawcy *tempore criminis* (art. 1 § 3 oraz 31 § 1 k.k.). Tym samym wskazuje się, że karnoprawna ocena zawinienia nie powinna mieć znaczenia dla stwierdzenia podstawy wznowienia postępowania⁵⁸.

Z jednej strony powyższy pogląd można uzasadnić kontekstem, w jakim zostało użyte w tym przypadku pojęcie przestępstwa. Z drugiej jednak strony wydaje się, że powyższa interpretacja terminu przestępstwo nie uwzględnia zmiany, jaka została dokonana w obrębie tej podstawy z chwilą wejścia w życie k.p.c. Poprzednio obowiązujący przepis art. 445 § 1 pkt 2 d.k.p.c. jako przyczynę wznowienia postępowania cywilnego wskazywał okoliczność, że „wyrok został uzyskany przez czyn karalny”. Tymczasem na gruncie art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. pojęcie czynu karalnego zastąpiono terminem przestępstwo. Dokonana w tym

⁵⁵ Tak W. Siedlecki [w:] W. Siedlecki (red.), *System Prawa Procesowego Cywilnego*, t. 3, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1986, s. 438–439; M. Kłos [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. I..., s. 1247.

⁵⁶ Zob. np. J. Krajewski, *Wznowienie...*, s. 73; W. Siedlecki [w:] W. Siedlecki (red.), *System...*, s. 439; wyrok SN z 14 lipca 2010 r., V CSK 28/10, Legalis 393943; postanowienie SN z 15 listopada 2016 r., III CZ 43/16, Legalis 1558521.

⁵⁷ K. Weitz [w:] J. Gudowski (red.), *Środki...*, s. 1335–1336; K. Weitz, *Skarga o wznowienie postępowania w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, [w:] K. Markiewicz, A. Torbus (red.), *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, C.H. Beck, Warszawa 2014, s. 360; K. Weitz [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz*. T. III..., s. 380. Podobnie A. Góra-Błaszczkowska [w:] A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. IA..., s. 1280–1281. Pogląd ten jest ugruntowany w doktrynie, zob. także wcześniejszą literaturę w tej kwestii, np.: W. Broniewicz, *Wznowienie postępowania cywilnego*, „Palestra” 1967, nr 12, s. 46–48; J. Krajewski, *Wznowienie...*, s. 74.

⁵⁸ J. Krajewski, *Wznowienie...*, s. 74.

zakresie zmiana ma niebagatelne znaczenie. Słusznie podkreśla się bowiem w literaturze, że nie każdy czyn karalny stanowi przestępstwo, co powinno mieć znaczenie w procesie wykładni danego przepisu prawa i prowadzić do wniosku, że aktualnie pojęcie to nie obejmuje w szczególności ani wykroczeń, ani uchybień ściganych w drodze dyscyplinarnej⁵⁹, które to poprzednio mieściły się w zakresie art. 445 § 1 pkt 2 d.k.p.c.⁶⁰ Rozbieżność terminologiczną pomiędzy art. 445 § 1 pkt 2 d.k.p.c. a art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. próbuje się niekiedy w piśmiennictwie tłumaczyć w ten sposób, że ustawodawca nie miał na myśli teoretycznego ujmowania terminu „przestępstwo”, ale nawiązywał jedynie do klasyfikacji przestępstw, a więc wyłącznie do określonej kategorii czynów zabronionych. W tym ujęciu chodziło mu o ograniczenie zakresu czynu karnego wyłącznie do przestępstw, a więc zbrodni i występków⁶¹. Zagadnienie to stało się przedmiotem postulatów *de lege ferenda*, zakładających konieczność odwołania się w art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. do kategorii czynu zabronionego w rozumieniu art. 1 § 1 k.k. w miejsce obecnie stosowanego warunku popełnienia przestępstwa⁶². Podobne zastrzeżenia budzi treść przepisu art. 1206 § 1 pkt 5 k.p.c. Przede wszystkim wskazuje się, że niektóre – niewątpliwie nieetyczne – zachowania, które popełnione w związku z postępowaniem przed sądem polubownym stanowią przestępstwo, nie podlegają penalizacji, gdy zostały dokonane w związku z postępowaniem arbitrażowym (np. fałszywe zeznania, korupcja)⁶³. Ponadto podnosi się, że pozostaje cała sfera zachowań, które wypełniają ustawowe znamiona czynu zabronionego określone w k.k., a nie stanowią przestępstwa ze względu na brak winy lub znikomą społeczną szkodliwość czynu⁶⁴. Już to wskazuje, że pojęcie przestępstwa na gruncie k.p.c. nie musi – tak jak w prawie karnym – przynajmniej na gruncie omawianego przepisu, obejmować takich kwestii jak: stopień społecznej szkodliwości czynu lub zawinienie sprawcy.

⁵⁹ Tak od początku obowiązywania tej regulacji tamże, s. 74-75; M. Sawczuk, *Wznowienie...*, s. 174. Krytycznie o nowym brzmieniu art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. W. Dudek, *Wznowienie...*, s. 34-35.

⁶⁰ W. Dudek, *Wznowienie...*, s. 34.

⁶¹ J. Krajewski, *Wznowienie...*, s. 74.

⁶² K. Weitz [w:] J. Gudowski (red.), *Środki...*, s. 1336; K. Weitz, *Skarga...*, s. 360.

⁶³ M. Łaszczyk [w:] A. Szumański (red.), *Arbitraż...*, s. 716-717.

⁶⁴ Tamże, s. 717.

4.2. Pojęcie przestępstwa na gruncie art. 11 k.p.c.

Najdalej idące wątpliwości oraz odrębności dotyczą interpretacji pojęcia przestępstwa na tle art. 11 k.p.c. Zdaniem jednych przedstawicieli nauki obejmuje ono zarówno przestępstwa, jak i przestępstwa skarbowe⁶⁵. Natomiast zdaniem pozostałych termin ten dotyczy wyłącznie przestępstwa powszechnego, nie odnosi się zatem do przestępstw skarbowych⁶⁶. Źródła rozbieżności na tym tle należy poszukiwać przede wszystkim w tym, że w chwili wejścia w życie art. 11 k.p.c. nie istniała jeszcze kodyfikacja karna skarbowa, choć już wtenczas wyraźnie rozróżniano przestępstwo od przestępstwa skarbowego⁶⁷. Bardzo istotne znaczenie dla analizowanego tu zagadnienia miało wydanie przez SN uchwały w dniu 4 kwietnia 2005 r. Choć nie dotyczyła bezpośrednio interpretacji art. 11 k.p.c., to jednak stała się dla niektórych autorów podstawą formułowania poglądu o dopuszczalności objęcia tą regulacją przestępstw skarbowych⁶⁸, natomiast dla innych była argumentem za możliwością przyjęcia

---

⁶⁵ I. Gromska-Szuster [w:] H. Dolecki, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. T. I. Artykuły 1-366, Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 88; C.P. Kłak, *Postępowanie nakazowe w sprawach karnych skarbowych. Część 2 – Przebieg postępowania i skutki skazania wyrokiem nakazowym*, „Palestra” 2008, nr 9-10, s. 90-92; K. Gajda-Roszczyńska [w:] A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. T. I. Komentarz*. Art. 1-729, C.H. Beck, Warszawa 2016, s. 116; J. Jagieła [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. I..., s. 192; E. Marszałkowska-Krześ, M. Mazur-Bądel [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2020 – komentarz do art. 11, nb. 15; M. Mazur-Bądel [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), *Meritum. Postępowanie cywilne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017, s. 45; M. Muliński [w:] A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. IA..., s. 43; R. Koper, *Granice mocy wiążącej wyroków karnych w postępowaniu cywilnym*, „Studia Prawnicze” 2016, nr 1, s. 137-138; M. Nowicki, *Wpływ ustaleń wydanych w postępowaniu karnym na postępowanie cywilne oraz zakres związania sądu*, [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), *Tendencje prawa materialnego i procesowego cywilnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2017, s. 71, <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/publication/87597> [dostęp: 23.07.2021].

⁶⁶ W. Siedlecki [w:] Z. Resich, W. Siedlecki (red.), *Kodeks...*, s. 99; por. T. Ereciński, [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. T. I..., s. 211.

⁶⁷ Por. R. Koper, *Granice...*, s. 138; A. Mogilnicki, *Dwutorowość...*, s. 342; J. Raglewski, *Relacja pojęć „przestępstwo” – „przestępstwo skarbowe” oraz „wykroczenie” – „wykroczenie skarbowe” w polskim systemie prawa karnego materialnego*, „Prokuratura i Prawo” 1998, nr 5, s. 99-110.

⁶⁸ Uchwała SN z 4 kwietnia 2005 r., I KZP 7/05, OSNKW 2005, nr 5, poz. 44, s. 1. Tak też: I. Gromska-Szuster [w:] H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), *Kodeks...*, s. 88; J. Jagieła [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. I..., s. 192; M. Muliński [w:] A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. IA..., s. 43; M. Nowicki, *Wpływ...*, s. 71.

wykładni wprost przeciwnej⁶⁹. W uchwale tej SN uznał, że dopiero po wejściu w życie k.k.s. przestępstwo i przestępstwo skarbowe stanowią zupełnie odrębne od siebie czyny zabronione. Kodeks karny skarbowy uregulował bowiem samodzielnie, w sposób autonomiczny, zasady odpowiedzialności za te zachowania, określając ją nie pojęciem odpowiedzialności karnej, lecz używając określenia odpowiedzialność karna za przestępstwa skarbowe. Tymczasem w aż dziesięciu zdaniach odrębnych do tej uchwały wyraźnie i słusznie podkreślono, że z perspektywy rozdziału przestępstwa od przestępstwa skarbowego w k.k.s. co najwyżej uporządkowano reguły tego rozdziału, a z pewnością nie wprowadzono tu jakiegokolwiek istotnej zmiany⁷⁰.

Z przeprowadzonych dotychczas rozważań wynika, że pojęcie przestępstwa w świetle poglądów doktryny prawa cywilnego procesowego nie jest rozumiane jednolicie, zarówno w odniesieniu do wszystkich przepisów posługujących się tym terminem, jak i w ramach poszczególnych z nich. O ile bowiem przez przestępstwo generalnie rozumie się przestępstwa powszechne, o tyle w dwóch przypadkach termin ten jest rozumiany odmiennie (art. 403 § 1 pkt 2 i art. 11 k.p.c.). W pierwszym z nich poprzez wydzielenie podstaw z art. 403 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. doszło do stworzenia specjalnego zakresu pojęciowego terminu przestępstwo na gruncie art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c., który nie obejmuje przestępstw związanych z podrobieniem lub przerobieniem dokumentów. Natomiast drugi dotyczy wykładni art. 11 k.p.c., którą niekiedy obejmuje się także przestępstwa skarbowe. Powyższe powoduje, że aktualnie regulacje używające pojęcia przestępstwa w k.p.c. mogą nie spełniać kryteriów przewidzianych w zasadach techniki prawodawczej, a to § 8 ust. 1, § 9 i § 10 tego rozporządzenia. Ta uwaga zdaje się być tym bardziej zasadna, że na tle art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. wyrażane są w doktrynie postępowania cywilnego poglądy, które termin przestępstwo odnoszą wyłącznie do strony przedmiotowej czynu zabronionego. Kłóci się to z rozumieniem przestępstwa w prawie karnym, które dla przyjęcia odpowiedzialności karnej wymaga przypisania sprawcy zarówno podmiotowej, jak i przedmiotowej strony czynu zabronionego, a nadto ustalenia odpowiedniego stopnia społecznej szkodliwości czynu i zawinienia. Dlatego rozwiązanie problemu interpretacji pojęcia przestępstwa

⁶⁹ T. Ereciński [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. T. I..., s. 211. W doktrynie stanowisko to często błędnie utożsamia się ze stanowiskiem aprobującym uchwałę SN i klasyfikuje się je jako przyjmujące objęcie regulacją art. 11 k.p.c. przestępstw skarbowych, zob. np. K. Gajda-Roszczyńska [w:] A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks...*, s. 116; J. Jagieła [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. I..., s. 192.

⁷⁰ Zdania odrębne sędziów do wyroku SN z 4 kwietnia 2005 r., I KZP 7/05, OSNKW 2005, nr 5, poz. 44, s. 1.

na gruncie k.p.c. wymaga sięgnięcia do reguł wykładni z uwzględnieniem poczynionych wcześniej uwag, dotyczących znaczenia tego pojęcia w prawie karnym.

5. Kwestia dopuszczalności ujmowania pod pojęciem przestępstwa innego rodzaju czynów zabronionych w świetle dyrektyw interpretacyjnych wykładni przepisów prawnych

Dla określenia zakresu pojęciowego terminu przestępstwo używanego na gruncie k.p.c. konieczne jest uwzględnienie dyrektyw interpretacyjnych stosowanych do dokonywania wykładni przepisów prawnych, a także wspomagających tę interpretację zasad techniki prawodawczej. Regułą przy tym jest, że każda wykładnia powinna się mieścić w ramach możliwego sensu językowego danego pojęcia czy wyrażenia⁷¹.

Biorąc pod uwagę zasadę pierwszeństwa wykładni językowej⁷², należy w pierwszej kolejności rozważyć znaczenie terminu przestępstwo z punktu widzenia dyrektywy języka potocznego. Słownik współczesny języka polskiego definiuje przestępstwo jako „czyn społecznie potępiany, naruszający obowiązujące prawo, objęty sankcjami kodeksu karnego”⁷³. Takie rozumienie tego pojęcia nawiązuje niewątpliwie do treści art. 1 k.k. Obejmuje ono swym zakresem jedynie przestępstwa powszechne, natomiast nie odnosi się do wykroczeń, przestępstw skarbowych lub wykroczeń skarbowych. W języku potocznym przestępstwo to zachowanie polegające na przekroczeniu określonej granicy dopuszczalnego postępowania, a więc przestąpienie uznawanej

---

⁷¹ L. Morawski, *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, Wydawnictwo „Dom Organizatora”, Toruń 2002, s. 78. Podobnie M. Zieliński, *Podstawowe zasady współczesnej wykładni prawa*, [w:] P. Winczorek, *Teoria i praktyka wykładni prawa*, Wydawnictwo Liber, Warszawa 2005, s. 118.

⁷² L. Morawski, *Główne problemy współczesnej filozofii prawa. Prawo w toku przemian*, PWN, Warszawa 2000, s. 234; L. Morawski, *Wykładnia...*, s. 81; L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Wydawnictwo „Dom Organizatora”, Toruń 2014, s. 72 i n.; M. Zieliński, *Podstawowe...*, s. 121.

⁷³ *Przestępstwo* [hasło], [w:] B. Dunaj (red.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, Wydawnictwo WILGA, Warszawa 1996, s. 892. Z kolei w internetowym Słowniku języka polskiego PWN czytamy, że przestępstwem jest czyn zabroniony przez ustawę pod groźbą kary, jako społecznie niebezpieczny, zaś wykroczeniem – działanie sprzeczne z przyjętymi normami, tudzież czyn uznawany przez władze administracyjne za społecznie niebezpieczny, ale niebędący przestępstwem. *Przestępstwo* [hasło], <https://www.sjp.pwn.pl> [dostęp: 12.02.2021].

powszechnie normy, a zarazem normy ważnej dla współżycia społecznego⁷⁴. W znaczeniu prawnym, sama norma prawa objaśnia pojęcie przestępstwa i precyzuje granice jego zastosowania. Tak właśnie czyni ustawodawca w kodeksach karnych, ustalając przedmiotowy zakres czynów zabronionych pod groźbą kary i uznając je tym samym za przestępstwa w rozumieniu tego kodeksu⁷⁵. Nie ma przy tym jakiegoś ogólnego, nadrzędnego, znajdującego uniwersalne zastosowanie znaczenia pojęcia przestępstwo, mieszczącego w sobie automatycznie wszelkie inne przekroczenia wymaganych norm postępowania, będące czynami zabronionymi, określone w innych ustawach i pozostające poza zakresem sprecyzowanym w k.k.⁷⁶

Naturalnie, w akcie prawnym usytuowanym poza prawem karnym, np. w k.p.c., przestępstwo może być samodzielnie zdefiniowane lub autonomicznie rozumiane jako takie. Wówczas jednak powinno to jednoznacznie wynikać z brzmienia przepisów danego aktu prawnego lub z charakteru norm prawnych, których dekodowanie na podstawie przepisów prawa uzasadnia szersze posługiwanie się pojęciem przestępstwa niż wynikałoby to z istoty tego pojęcia definiowanego na gruncie prawa karnego. Tu zresztą podkreślić należy, że w polskim języku prawnym nie ma ani definicji legalnej przestępstwa, ani też żaden z kodeksów karnych nie zawiera przepisu ogólnego stanowiącego, iż czyny zabronione stypizowane w innych ustawach karnych są zarazem przestępstwami w rozumieniu k.k.

Fakt, że ustawodawca nie przewiduje legalnej definicji przestępstwa może świadczyć, że uznaje ten termin za dostatecznie jednoznaczny⁷⁷. Definiowanie terminów, którymi posługują się akty prawne, powinno zgodnie z § 146 ust. 1 ZTP następować wyłącznie wtedy, gdy użyta nazwa jest wieloznaczna lub nieostra⁷⁸. Tym samym z braku możliwości uwzględnienia pierwszeństwa dyrektyw języka prawnego przed dyrektywami pozostałych języków⁷⁹, konieczne jest sięgnięcie do dyrektyw języka prawniczego i ogólnego. Pozostaje to w zgodzie z unormowaniem zawartym w § 8 ust. 1 ZTP, zgodnie z którym w ustawie należy posługiwać się poprawnymi wyrażeniami językowymi (określeniami) w ich podstawowym i powszechnie przyjętym znaczeniu.

⁷⁴ Por. zdanie odrębne sędziów SN do uchwały SN z 4 kwietnia 2005 r., I KZP 7/05.

⁷⁵ Tamże.

⁷⁶ Tamże.

⁷⁷ Zob. A. Malinowski, *Polski język prawny. Wybrane zagadnienia*, LexisNexis, Warszawa 2006, s. 156.

⁷⁸ Zob. A. Malinowski, *Redagowanie tekstu prawnego. Wybrane wskazania logiczno-językowe*, LexisNexis, Warszawa 2006, s. 43-44; M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady – reguły – wskazówki*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017, s. 176-177.

⁷⁹ M. Zieliński, *Podstawowe...*, s. 121.

W efekcie należy uznać, że posługiwanie się w redagowaniu przepisów prawnych określeniami rozumianymi tak samo, jak w języku powszechnym, jest rozwiązywaniem prawidłowym⁸⁰.

Przedstawiciele nauki prawa karnego interpretują termin przestępstwo na podstawie regulacji odnoszącej się do odpowiedzialności karnej zawartej w art. 1 k.k. Przepis ten jako zawarty w głównej ustawie (kodeksie) ma dla danej dziedziny prawa kluczowe znaczenie, a tym samym kluczowe znaczenie dla wykładni innych przepisów używających tego pojęcia (§ 9 ZTP)⁸¹. Jak się wydaje, ścisła wykładnia językowa, która powinna być szczególnie rygorystycznie przestrzegana w gałęziach prawa nakładających na obywatela obowiązki zabezpieczone wysoce represyjnymi sankcjami (np. w prawie karnym)⁸², nakazuje przyjąć, że pojęcie przestępstwa nie powinno podlegać co do zasady odmiennej interpretacji w ramach k.p.c. niż to ma miejsce na gruncie nauki prawa karnego. Wynika to z dyrektywy konsekwencji terminologicznej, zgodnie z którą zasadniczo nie powinno się temu samemu wyrażeniu na gruncie jednej ustawy nadawać różnych znaczeń⁸³. Zauważyć jednak należy, że zasada ta nie ma charakteru bezwzględnego nawet w odniesieniu do jednego aktu normatywnego – odstępstwa od niej wynikać mogą zarówno z funkcji pełnionej przez dane pojęcie w konkretnym ustawowym kontekście, jak i usytuowania normy w systemie prawa⁸⁴. Niemniej, ma ona wiodące znaczenie w interpretacji tekstu prawnego danej ustawy, a w szczególności ustawy o tak doniosłym znaczeniu, jak kodeks.

Zatem odróżnianie w procesie wykładni przepisów k.p.c. pojęcia przestępstwa od pojęć wykroczenia, przestępstwa skarbowego i wykroczenia skarbowego jest usprawiedliwione nie tylko w perspektywie ustaw karnych.

⁸⁰ G. Wierczyński [w:] J. Warylewski (red.), *Zasady techniki prawodawczej. Komentarz do rozporządzenia*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2003, s. 81.

⁸¹ G. Wierczyński [w:] J. Warylewski (red.), *Zasady...*, s. 85-86; G. Wierczyński, *Redagowanie i ogłaszanie aktów normatywnych. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 103-104; S. Wronkowska [w:] S. Wronkowska, M. Zieliński, *Komentarz do zasad techniki prawodawczej*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2004, s. 47.

⁸² L. Morawski, *Zasady...*, s. 27. Szerzej na temat charakterystycznych elementów wykładni tego prawa zob. K. Kwarciana, *Specyfika wykładni prawa karnego*, [w:] J. Potrzebszcz, B. Liżewski (red.), *Wykładnia prawa. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2019, s. 187 i n.

⁸³ S. Wronkowska, M. Zieliński, *O korespondencji dyrektyw redagowania i interpretowania tekstu prawnego*, „Studia Prawnicze” 1985, nr 3-4, s. 310; L. Morawski, *Wykładnia...*, s. 145-150.

⁸⁴ Zdanie odrębne sędziów SN do uchwały SN z 4 kwietnia 2005 r., I KZP 7/05. Por. P. Karlik, T. Sroka, P. Wiliński [w:] M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. T. I...*, *Komentarz do art. 1-86*, C.H. Beck, Warszawa 2016, Legalis – tezy nr III.A.10 do art. 42 i cyt. tam publikacje.

Ma to uzasadnienie również w obliczu dyrektyw interpretacyjnych stosowanych do dokonywania wykładni przepisów prawnych oraz zasad techniki prawodawczej. Na gruncie k.p.c. pojęcie przestępstwa należałoby zatem interpretować zasadniczo tak, jak jest ono interpretowane na podstawie przepisów k.k., chyba że przepis k.p.c. daje podstawy do dalszego ograniczenia zakresu pojęciowego sformułowania przestępstwo. Jeżeli zaś istnieją silne argumenty przemawiające za taką interpretacją któregoś z przepisów k.p.c. używającego sformułowania przestępstwo, aby objąć nim także czyny zabronione będące społecznie szkodliwymi w stopniu znikomym lub będące czynami niezawinionymi w rozumieniu art. 1 § 3 k.k., będą to tylko takie czyny zabronione, o których mowa w art. 115 § 1 k.k.

6. Kwestia przestępstwa skarbowego na gruncie k.p.c.

O ile w świetle wcześniejszych uwag nie może budzić wątpliwości, że pojęciem przestępstwa używanego w przepisach k.p.c. nie można obejmować wykroczeń i wykroczeń skarbowych, o tyle – z uwagi na dość rozpowszechniony pogląd o możliwości objęcia pojęciem przestępstwa użytego w art. 11 zd. 1 k.p.c. również przestępstwa skarbowego – należy tej kwestii poświęcić więcej uwagi. Tym bardziej, że przyjęcie tej tezy prowadzi w istocie do rozszerzającej wykładni tego przepisu. Taka wykładnia nie wydaje się zaś być w tym wypadku dopuszczalną, skoro art. 11 k.p.c. określa wyjątek od zasady samodzielności jurysdykcyjnej sądu cywilnego i już choćby z tego powodu powinien być interpretowany ściśle⁸⁵. Zresztą sam charakter tej regulacji także przemawia za jego ścisłą, a nawet zawężającą wykładnią, co jest powszechnie przyjmowane w literaturze przedmiotu⁸⁶.

Wskazane wcześniej relacje przestępstwa do przestępstwa skarbowego nie dają podstaw do twierdzenia, jakoby wymienione rodzaje czynów zabro-

⁸⁵ Na kwestię samodzielności jurysdykcyjnej sądu szczególną uwagę zwraca się w orzecznictwie SN, dotyczącym rozumienia pojęcia przestępstwa w odniesieniu do instytucji prawa cywilnego materialnego, zob. np. uzasadnienie uchwały SN z 25 maja 2018 r., III CZP 108/17, OSNC 2018, nr 12, poz. 111.

⁸⁶ Zob. np. K. Chwalibogowski, *Ustalenia faktyczne w procesie karnym i cywilnym i ich wzajemna moc wiążąca*, „Nowe Prawo” 1965, nr 9, s. 54; W. Siedlecki, *Stosunek postępowania karnego do postępowania cywilnego w świetle przepisów nowego Kodeksu postępowania cywilnego*, „Palestra” 1966, nr 9, s. 23; W. Siedlecki [w:] Z. Resich, W. Siedlecki (red.), *Kodeks...*, s. 98-99; K. Piasecki, *Niektóre aspekty uzasadnienia wpływu postępowania i wyroku karnego na postępowanie cywilne*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Kamila Stefki*, PWN, Warszawa-Wrocław 1967, s. 245 i n.; T. Ereciński [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. T. I..., s. 209.

nionych pozostawały ze sobą w relacji: nadrzędny - podrzędny⁸⁷. Co więcej, pojęcia te funkcjonują w całym systemie prawnym (np. w prawie finansowym) i dlatego co do zasady powinny być tak samo rozumiane na gruncie różnych aktów prawnych⁸⁸. Pomimo fundamentalnych wręcz zmian dokonywanych w szeroko rozumianym prawie karnym w ostatnich 30 latach (takich jak, chociażby: oddanie sądom orzecznictwa w sprawach o wykroczenia, dopuszczalność orzeczenia warunkowego umorzenia postępowania karnego wyłącznie wyrokiem sądu, czy wejście w życie k.k.s.) przepis art. 11 k.p.c. nie uległ zmianie. Z tym większą ostrożnością należałoby zatem podchodzić do rozszerzającej wykładni art. 11 k.p.c., również w zakresie wyroków skazujących za przestępstwa skarbowe. Należy przy tym zauważyć, że kolejny przepis kodeksowy posługujący się pojęciem przestępstwa – art. 12 k.p.c. ewidentnie nie może dotyczyć przestępstw skarbowych. Przepis ten mówi bowiem o roszczeniach majątkowych wynikających z przestępstwa, które mogą być dochodzone w postępowaniu karnym, a tymczasem w postępowaniu w sprawie o przestępstwo skarbowe lub o wykroczenie skarbowe takowe dochodzone być nie mogą, bo nie ma ku temu podstaw prawnych. Art. 113 § 2 pkt 1 k.k.s. nie tylko nie przewiduje instytucji pokrzywdzonego, ale wprost wyłącza stosowanie przepisów k.p.k. dotyczących pokrzywdzonego. Nie sposób też wyobrazić sobie, aby do przestępstw skarbowych mogły się odnosić przepisy art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c., art. 404 k.p.c., art. 1206 § 1 pkt 5 lub art. 765 § 1¹ k.p.c., bo przecież ze swej istoty popełnienie przestępstwa skarbowego nie może mieć wpływu na wydanie wyroku przez sąd cywilny lub sąd polubowny, ani też nie może mieć wpływu na podejmowane przez komornika czynności egzekucyjne, o których mowa w ostatnio wymienionym przepisie⁸⁹.

Spośród wszystkich przepisów k.p.c. używających pojęcia przestępstwo niektórzy autorzy jedynie względem regulacji art. 11 zd. 1 k.p.c. dopuszczają możliwość rozciągnięcia tego sformułowania również na przestępstwa skarbowe. Tymczasem racjonalny ustawodawca, który chce nadać określonemu pojęciu na gruncie danej ustawy swoiste znaczenie, powinien jednak wskazać to wyraźnie, np. poprzez umieszczenie w niej definicji legalnej⁹⁰. Wniosek taki

⁸⁷ Szerzej o historycznej ewolucji prawa karnego skarbowego i obowiązywania przestępstw skarbowych L. Wilk, J. Zagrodnik, *Prawo karne skarbowe*, Warszawa 2009, s. 16-20.

⁸⁸ Mogłyby one być interpretowane odmiennie, ale tylko wtedy, gdyby wynikało to z regulacji szczególnej, której jednak nie zastosowano – i słusznie – w przepisach k.p.c.

⁸⁹ Szerzej o tej kwestii zob. M. Lewandowski, *Udział Policji w czynnościach egzekucyjnych w świetle zmian dokonanych ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych* (Dz.U. z 2018 r., poz. 771 ze zm.), „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2019, nr 12, w wielu miejscach.

⁹⁰ A. Malinowski, *Redagowanie...*, s. 43.

potwierdza treść § 146 ust. 1 pkt 4 i § 148 ZTP. Pierwszy z tych przepisów wskazuje, że w ustawie formułuje się definicję danego określenia, jeżeli ze względu na dziedzinę regulowanych spraw istnieje potrzeba ustalenia nowego znaczenia danego określenia. Drugi zaś stanowi, że jeżeli w ustawie zachodzi wyjątkowo potrzeba odstąpienia od znaczenia danego określenia ustalonego w ustawie określanej jako kodeks lub prawo lub innej ustawie podstawowej dla danej dziedziny spraw, wyraźnie podaje się inne znaczenie tego określenia i zakres jego odniesienia, używając zwrotu: „w rozumieniu niniejszej ustawy określenie... oznacza...” albo zwrotu: „ilekroć w niniejszej ustawie jest mowa o ... należy przez to rozumieć...”. Odstępstwa od znaczenia, o jakim mowa w tym przepisie, dotyczą nie tylko znaczenia przyjętego w kodeksie w drodze definicji legalnej, ale także w drodze faktycznego posługiwania się tym znaczeniem, które można ustalić na podstawie kontekstów użycia danego określenia⁹¹. Definicji takiej nie wskazano ani w art. 11 k.p.c. ani też żadnym innym przepisie k.p.c. Stanowi to kolejny argument – oprócz wcześniej wskazanych – za przyjęciem, że art. 11 k.p.c. pod względem terminologicznym również powinien podlegać wykładni ścisłej, podobnie jak samo to pojęcie na gruncie prawa karnego.

Dlatego – naszym zdaniem – usprawiedliwione jest twierdzenie, że użyte w przepisach k.p.c. pojęcie przestępstwa odnosi się wyłącznie do przestępstw powszechnych. Termin ten jest wprawdzie elementem składowym pojęcia przestępstwo skarbowe, jednak z tego faktu nie można wyciągać wniosku o zasadności (lub niezasadności) stosowania art. 11 k.p.c. do przestępstw skarbowych.

7. Kwestia uznania za przestępstwo również czynu zabronionego społecznie szkodliwego w stopniu znikomym lub niezawinionego

Inny, zasygnalizowany wcześniej problem, wiąże się z kwestią, czy w każdym wypadku, w którym ustawodawca używa w k.p.c. sformułowania przestępstwo należy przez to rozumieć wyłącznie czyn zabroniony społecznie szkodliwy w stopniu więcej niż znikomym i zawiniony, o jakim mowa w przepisach art. 1 k.p.k., czy też należałoby w jakimś wypadku za taki uważać również czyn zabroniony stypizowany w k.k. lub ustawie karnej, o której mowa w art. 116 k.k., który nie jest jednak zawiniony lub społecznie szkodliwy w stopniu więcej niż

⁹¹ M. Zieliński [w:] S. Wronkowska, M. Zieliński, *Komentarz do zasad techniki prawodawczej*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2004, s. 283.

znikomym. Problem ten w odniesieniu do art. 11 k.p.c. rozwiązuje użycie wymienionego terminu w związku z wydaniem wyroku skazującego – taki wyrok może być wszakże wydany tylko wobec sprawcy przestępstwa – czynu zabronionego społecznie szkodliwego w stopniu więcej niż znikomy i zawnionego. Z perspektywy art. 12 k.p.c. – ze względu na funkcję tego przepisu – kwestia ta nie ma żadnego znaczenia. Inaczej rzecz zdaje się przedstawiać jak chodzi o pozostałe przepisy k.p.c. używające pojęcia przestępstwa.

W doktrynie wskazuje się, że dla spełnienia przesłanki wznowienia postępowania określonej w art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. wystarczające jest zaistnienie takiego czynu, który wypełnia ustawowe znamiona przestępstwa „od strony przedmiotowej”, niezależnie od tego, czy w konkretnych okolicznościach w grę wchodzi ukaranie sprawcy z uwagi na elementy podmiotowe, przede wszystkim dotyczące winy sprawcy⁹². W takim stanowisku zawarty jest błąd polegający na sprowadzeniu zawartości przestępstwa do jego stron: przedmiotowej i podmiotowej oraz pominięciu milczeniem chociażby kwestię społecznej szkodliwości czynu, którego stopniowanie zależne jest i od okoliczności o charakterze przedmiotowym, i od okoliczności o charakterze podmiotowym. Nie ma to jednakże kluczowego znaczenia dla istoty zagadnienia, w którym chodzi przede wszystkim o to, że na gruncie procedury cywilnej – w odniesieniu do przyczyny restytucyjnej wznowienia postępowania, jaką jest okoliczność, że wyrok został uzyskany za pomocą przestępstwa – uzasadnione jest odejście od ograniczenia tego pojęcia do odpowiadającego znaczeniu, jakie ma w prawie karnym. W tym kontekście uwaga o potrzebie przyjęcia swoistego znaczenia terminu „przestępstwo” w przepisach regulujących przesłanki wznowienia postępowania z pewnością wymaga głębszej refleksji.

W pierwszej kolejności zauważyć należy, że nie każde zachowanie sprawcy realizujące ustawowe znamiona czynu zabronionego określonego w ustawie karnej, np. złożenia fałszywych zeznań, czy poświadczenia nieprawdy w dokumencie są godne reakcji karnej. Jest to możliwe dopiero wtedy, gdy przewinienia przekroczą znikomy stopień społecznej szkodliwości czynu, co wiąże się z przyjęciem, że sprawca popełnił przestępstwo i należy go pociągnąć do odpowiedzialności karnej. Zarazem kwestia stopnia społecznej szkodliwości czynu, a zwłaszcza oceny, czy jest on znikomy, czy wyższy niż znikomy, może być w postępowaniu karnym badana dopiero po stwierdzeniu, że czyn sprawcy

---

⁹² K. Weitz [w:] J. Gudowski (red.), *Środki...*, s. 1335-1336; K. Weitz [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz*. T. III..., s. 380. Podobnie A. Góra-Błaszczkowska [w:] A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. IA..., s. 1280-1281. Pogląd ten jest ugruntowany w doktrynie, zob. także wcześniejszą literaturę w tej kwestii, np.: W. Broniewicz, *Wznowienie...*, s. 46-48; J. Krajewski, *Wznowienie...*, s. 74.

wypełnia wszystkie ustawowe znamiona czynu zabronionego⁹³. Rodzi się zatem pytanie: czy stwierdzenie w postępowaniu karnym, że sprawca popełnił czyn zabroniony, realizując ustawowe znamiona czynu zabronionego z art. 233 § 1 k.k. (składanie fałszywych zeznań), czy art. 271 § 1 k.k. (fałsz intelektualny dokumentu) lub innego jeszcze, którego stopień społecznej szkodliwości był znikomy, może stanowić przesłankę wznowienia postępowania cywilnego? Albo inaczej – w kontekście tematu opracowania: czy w każdym razie przestępstwem, o którym mowa w art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. musi być czyn zabroniony, będący zarazem społecznie szkodliwy w stopniu więcej niż znikomym? Wydaje się, że nie. Abstrahując od tego, że społeczna szkodliwość czynu jest kategorią typową dla prawa karnego, należy podkreślić dopuszczalność wznowienia postępowania cywilnego również wówczas, gdy nie doszło do wydania wyroku skazującego. W art. 404 k.p.c. ustawodawca jednoznacznie taką możliwość przewiduje, jeżeli postępowanie karne nie może być wszczęte lub zostało umorzone z innych przyczyn niż brak dowodów. Tymczasem przeszkodą do wszczęcia lub prowadzenia postępowania karnego jest ustalenie, że stopień społecznej szkodliwości czynu zabronionego jest znikomy (art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k.). Umorzenie postępowania w wypadku uznania przez sąd znikomego stopnia społecznej szkodliwości oznacza, że dany, konkretny czyn będący przedmiotem zainteresowania organu postępowania karnego nie ma ujemnej zawartości, uzasadniającej poniesienie przez jego sprawcę odpowiedzialności karnej, ale wypełnia ustawowe znamiona określonego czynu zabronionego.

W drugiej kolejności zauważyć należy, że funkcje odpowiedzialności karnej i cywilnej są zgoła inne. W kontekście przypisywania przez sąd odpowiedzialności karnej lub cywilnej zupełnie inne znaczenie nadaje się winie⁹⁴. W przypadku odpowiedzialności karnej zasadnicze znaczenie ma represja wobec sprawcy przestępstwa, przy przyjęciu reedukacyjnej roli wymierzonej mu kary oraz prewencja ogólna i indywidualna, skierowana na zwalczanie i zapobieganie przestępczości. Celem odpowiedzialności karnej jest zatem ukaranie sprawcy przestępstwa, co sytuuje na pierwszym miejscu jego osobę i ocenę jego postępowania⁹⁵. Wymaganie winy ma w tym przypadku doniosłą,

⁹³ Por.: J. Majewski [w:] A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, t. 1, Zakamycze, Warszawa 2007, s. 1166-1167; K. Buchała, A. Zoll, *Polskie prawo karne*, Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa 1995, s. 226.

⁹⁴ Zob. uzasadnienie uchwały SN z 29 października 2013 r., III CZP 50/13, OSNC 2014, nr 4, poz. 35.

⁹⁵ Wyrok TK z 3 listopada 2004 r., K 18/03, OTK-A 20014, nr 10, poz. 103; uchwała SN z 25 maja 2018 r., III CZP 108/17, OSNC 2018, nr 12, poz. 111.

legitymizującą funkcję w aspekcie aksjologicznym – winnym jest ten, którego zachowanie jest zarzucalne z punktu widzenia konkretnej obowiązującej normy prawnej, której sprawca czynu zabronionego nie dał posłuchu, choć dać mógł⁹⁶. Inaczej w odniesieniu do odpowiedzialności deliktowej na gruncie prawa cywilnego, tu kluczowe znaczenie ma zrekompensowanie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym⁹⁷, co może niekiedy obciążać również osobę chorą psychicznie niepotrafiącą w chwili popełnienia czynu zabronionego rozpoznać znaczenia swego czynu lub pokierować swoim postępowaniem⁹⁸. Zagadnienia różnic w zakresie funkcji odpowiedzialności karnej i odpowiedzialności cywilnej oraz znaczenia winy karnej i na gruncie prawa cywilnego nie mogą pozostać bez wpływu na zagadnienia proceduralne dotyczące przesłanki wznowienia postępowania. Kwestia winy, w znaczeniu jakie nadaje jej k.k., jest bowiem obojętna z punktu widzenia podstaw tego środka zaskarżenia, a punkt ciężkości sprowadza się do pytania, czy zaistniał czyn, który doprowadził do wydania nieprawidłowego rozstrzygnięcia⁹⁹. Dlatego uzasadnione jest, aby interpretując art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. przyjąć, że chodzi w nim nie tylko o przestępstwo w rozumieniu nadawanym mu w prawie karnym, ale także o czyn wyczerpujący ustawowe znamiona czynu zabronionego, lecz niezawiniony.

Usprawiedliwione jest zatem twierdzenie, że pod pojęciem przestępstwa użytym w art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. należy rozumieć także takie zachowanie sprawcy czynu zabronionego, stypizowanego w k.k. lub ustawie karnej, o której mowa w art. 116 k.k., któremu nie można *tempore criminis* przypisać winy w karnoprawnym znaczeniu lub stanowiące czyn zabroniony, którego społeczna szkodliwość jest znikoma. Trzeba jednak zaakcentować, że wniosek ten możliwy jest do przyjęcia nie tylko ze względu na różnorakie funkcje odpowiedzialności: karnej i cywilnej, ale przede wszystkim ze względu na uregulowanie ustawowe zawarte w art. 404 k.p.c.

Naturalnie, uzasadnienie dla takiej interpretacji terminu przestępstwo należy odpowiednio odnieść do art. 1206 § 1 pkt 5 k.p.c., albowiem ów przepis ewidentnie dotyczy relacji między podstawami skargi o wznowienie postępowania a podstawami skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego¹⁰⁰.

⁹⁶ Podobnie np. J. Zientek, *Karygodność...*, s. 19.

⁹⁷ Uzasadnienie uchwały SN z dnia 29 października 2013 r., III CZP 50/13.

⁹⁸ Zob. np. art. 425-426 k.c. oraz art. 433-436 k.c.

⁹⁹ J. Krajewski, *Wznowienie...*, s. 74.

¹⁰⁰ T. Ereciński [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. T. VI. *Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy)*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017, s. 996.

Inne kwestie wiążą się z treścią art. 765 § 1¹ k.p.c., który dotyczy działań podejmowanych przez komornika sądowego w toku egzekucji, kiedy napotyka opór. Wówczas może korzystać z pomocy organów Policji lub wojska. Celem wprowadzenia do k.p.c. wymienionego przepisu nie jest stwierdzenie w toku takich czynności, że doszło do popełnienia przestępstwa, lecz czuwanie nad właściwym przeprowadzeniem egzekucji, w czasie której uzasadnione było podjęcie interwencji na wezwanie komornika. Adresatem normy prawnej wynikającej z art. 765 § 1¹ k.p.c. są funkcjonariusze policji, na których nakładane są określone obowiązki w razie podejrzenia popełnienia przestępstwa, a więc związane z jednym z podstawowych zadań policji, do jakich należy wykrywanie przestępstw¹⁰¹. Naturalnie podejrzenia popełnienia przestępstwa nie można utożsamiać z jego przypisaniem, a więc stwierdzeniem przez sąd karny, że oskarżony popełnił zagrożony karą czyn zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia oraz społecznie szkodliwy w stopniu więcej niż znikomy i zawiniony przez sprawcę. Jednakże – jak się wydaje – nie ma podstaw do tego, aby znaczeniu przestępstwa na gruncie art. 765 § 1¹ k.p.c. nadawać inne znaczenie od karnoprawnego. Ani z wykładni językowej, ani systemowej, ani funkcjonalnej nie wynikają bowiem jakiekolwiek argumenty przemawiające za tym, że wskazane obowiązki są nakładane na funkcjonariuszy Policji również w przypadku, gdy stwierdzenia okoliczności uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu zabronionego, którego stopień społecznej szkodliwości czynu z pewnością nie przekracza stopnia znikomego lub nie jest zawiniony.

8. Podsumowanie

Pojęcie przestępstwa funkcjonowało w k.p.c. od wejścia w życie ustawy. Dlatego rozumienie tego terminu powinno uwzględniać reguły wykładni statycznej (także historycznej), w tym na dzień 1 stycznia 1965 r. Na różnym etapie obowiązywania k.p.c., dodawano do tej ustawy kolejne przepisy używające tego pojęcia, z czego ostatni z nich wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2019 r. Dla interpretacji tego terminu na gruncie k.p.c. nie wystarczy proste odwołanie się jedynie do przepisów karnoprawnych obowiązujących w chwili wejścia w życie k.p.c. Konieczne jest uwzględnienie zmian dokonanych w szeroko rozumianym prawie karnym po 1 stycznia 1965 r. i – w tym aspekcie – reguły wykładni dynamicznej¹⁰².

¹⁰¹ Zob. art. 1 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, t.j. Dz.U. 2020 r., poz. 360 z późn. zm.

¹⁰² Uwzględnienie zarówno wykładni dynamicznej, jak i statycznej w dalszych refleksjach

Przeprowadzona analiza pojęcia na gruncie k.p.c. pozwala zrekapitulować, że ilekroć ustawodawca posługuje się nim we wskazanym akcie prawnym, tylekroć należy je rozumieć w znaczeniu nadawanym mu w prawie karnym, w oparciu o interpretację przepisów k.k. Wykładnia językowa nie daje bowiem podstaw do szerszego traktowania pojęcia przestępstwa używanego w przepisach k.p.c., a wyniki też nie prowadzą bynajmniej do nieracjonalnych wniosków uzasadniających sięganie do innych jeszcze rodzajów wykładni. Na gruncie prawa karnego jasne jest, że przestępstwa, przestępstwa skarbowe, wykroczenia skarbowe i wykroczenia stanowią odrębne od siebie kategorie czynów zabronionych. Żadne z nich nie pozostaje względem drugiego w relacji: podrzędny - nadrzędny. W istocie bezsporne jest to, że ani zmiany w zakresie procedury cywilnej, ani zmiany w obrębie prawa karnego, jakie nastąpiły od czasu wejścia w życie k.p.c. nie uzasadniają objęcia terminem przestępstwo wykroczeń lub wykroczeń skarbowych. Sytuacja przedstawia się inaczej, jeśli chodzi o przestępstwa skarbowe – często w doktrynie przyjmuje się, że w odniesieniu do art. 11 zd. 1 k.p.c. pod pojęciem przestępstwa należy rozumieć również przestępstwo skarbowe. Przeprowadzona wcześniej analiza dogmatycznoprawna nie daje jednak, w opinii autorów, podstaw do usprawiedliwienia takiego twierdzenia. Sprzeciwia się temu w szczególności wykładnia językowa i systemowa wskazanego przepisu.

Przyjęcie, że pojęcie przestępstwo używane w przepisach k.p.c. trzeba rozumieć w znaczeniu, jakiego używa się w prawie karnym (na gruncie regulacji k.k.), obligowało do zbadania, czy istotnie w każdym przypadku chodzi o zagrożony karą czyn zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia, społecznie szkodliwy w stopniu więcej niż znikomym i zawiniony, czy też z uwagi na szczególne uregulowanie ustawowe, należałoby niekiedy poszerzyć zakres pojęciowy analizowanego terminu. Przeprowadzone badania pozwalają na zajęcie stanowiska, że w odniesieniu do pojęcia przestępstwa użytego w art. 11 zd. 1, art. 12 oraz art. 765 § 1¹ k.p.c. powinno być ono rozumiane tak jak w prawie karnym.

Natomiast szczególnej interpretacji tego terminu wymagają jednak przepisy k.p.c., dotyczące podstaw wznowienia postępowania – art. 403 § 1 pkt 2 – oraz uchylenia wyroku sądu polubownego – art. 1206 § 1 pkt 5 k.p.c. Przede wszystkim z uwagi na wydzielenie przez ustawodawcę osobnych podstaw wznowienia postępowania w art. 403 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., doszło do stworzenia specjalnego

---

wydać się być celowe nie tylko z uwagi na konieczność rozważenia pełnego kontekstu interpretacyjnego, ale także ze względu na minimalizację ewentualnych zarzutów związanych z przyjęciem wyłącznie jednej z nich, T. Grzybowski, *Wpływ zmian prawa na jego wykładnię*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 82 i n.

zakresu pojęciowego tego terminu na gruncie art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c., który nie obejmuje przestępstw związanych z podrobieniem lub przerobieniem dokumentów. Niezależnie jednak od tego, z uwagi na treść art. 404 k.p.c. i zgoła różną funkcję odpowiedzialności: karnej i cywilnej, usprawiedliwione jest przyjęcie, że termin przestępstwo użyty w art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. obejmuje zachowanie realizujące ustawowe znamiona czynu zabronionego określonego w kodeksie karnym lub innej ustawie karnej, o której mowa w art. 116 k.k., bez względu na to czy jest on społecznie szkodliwy w stopniu więcej niż znikomym i bez względu na to, czy jest on zawiniony. Uzasadnienie dla takiej interpretacji analizowanego terminu należy odpowiednio odnieść na grunt art. 1206 § 1 pkt 5 k.p.c., albowiem przepis ten ewidentnie dotyczy relacji między podstawami skargi o wznowienie postępowania a podstawami skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego. Nie ma natomiast argumentów o charakterze normatywnym, aby pod pojęciem przestępstwa użytym w art. 1206 § 1 pkt 5 k.p.c. rozumieć czyny inne niż czyny zabronione, o których mowa w art. 1 § 1 k.k. nawet, jeżeli jawiłyby się jako niemoralne czy karygodne.

Bibliografia

Wykaz aktów prawnych

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, t.j. Dz.U. 2020, poz. 1740 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, t.j. Dz.U. 2020, poz. 1575 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy, t.j. Dz.U. 2020, poz. 1320 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz.U. 2020, poz. 1444 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, t.j. Dz.U. 2020, poz. 360 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, t.j. Dz.U. 2020, poz. 30 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy, t.j. Dz.U. 2020, poz. 19 z późn. zm.
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”, t.j. Dz.U. 2016, poz. 283.

- Ustawa z dnia 30 października 2003 r. o zmianie ustawy o kosmetykach, Dz.U. 2003, Nr 208, poz. 2019.
- Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. 2005, Nr 178, poz. 1478.
- Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych ustaw, Dz.U. 2015, poz. 396.
- Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych, t.j. Dz.U. 2021, poz. 850.

Wykaz orzecznictwa

- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Kodeks postępowania cywilnego z 29 listopada 1930 r., Dz.U. 1930, Nr 83, poz. 651.
- Wyrok TK z 3 listopada 2004 r., K 18/03, OTK-A 2014, nr 10, poz. 103.
- Uchwała SN z 4 kwietnia 2005 r. I KZP 7/05, OSNKW 2005, nr 5, poz. 44.
- Wyrok SN z 26 sierpnia 2008 r., WA 31/08, OSNwSK 2008, nr 1, poz. 1695.
- Wyrok SN z 14 lipca 2010 r., V CSK 28/10, Legalis 393943.
- Uchwała SN z 24 stycznia 2013 r., I KZP 19/12, OSNKW 2013, nr 2, poz. 13.
- Wyrok SA w Łodzi z 2 kwietnia 2013 r., II AKa 202/12, Legalis 746718.
- Uchwała SN z 29 października 2013 r., III CZP 50/13, OSNC 2014, nr 4, poz. 35.
- Postanowienie SN z 15 listopada 2013 r., II KK 295/13, LEX 1391781.
- Wyrok SA w Katowicach z 16 stycznia 2014 r., II AKa 195/13, Legalis 775711.
- Wyrok SA w Katowicach z 8 sierpnia 2014 r., II AKa 200/14, LEX 1500762.
- Wyrok SA w Katowicach z 11 kwietnia 2016 r., II AKa 506/15, Legalis 1456694.
- Uchwała SN z 25 maja 2018 r., III CZP 108/17, OSNC 2018, nr 12, poz. 111.
- Postanowienie SN z 15 listopada 2016 r., III CZ 43/16, Legalis 1558521.
- Postanowienie SN z 20 stycznia 2017 r., I CZ 108/16, Legalis 1575493.
- Postanowienie SN z 5 grudnia 2017 r., III KK 256/17, Legalis 1733708.
- Postanowienie SN z 5 lutego 1999 r., III CKN 1075/98, OSNC 1999, nr 7-8, poz. 138.

Literatura

- Artymiak G., *O konstrukcji zbiegu idealnego – uwagi na tle uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r.*, I KZP 19/12, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2015, nr 1, s. 51-88.
- Aślanowicz M., *Sąd polubowny (arbitrażowy). Komentarz do art. 1154–1217 KPC*, C.H. Beck, Warszawa 2017.

- Bieniek-Kosikowska A., Kosikowski C., *Prawo karne skarbowe, czy prawo karne finansowe*, „Nowe Prawo” 1967, nr 12, s. 1585-1599.
- Błaszczak Ł., *O tzw. ograniczonej samodzielności jurysdykcyjnej sądu cywilnego w procesie cywilnym*, [w:] H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska (red.), *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych. Materiały konferencyjne Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego, Szczecin-Niechorze, 28–30 września 2007 r.*, C.H. Beck, Warszawa 2009, s. 127-146.
- Błaszczak Ł., Ludwik M., *Sądownictwo polubowne (arbitraż)*, C.H. Beck, Warszawa 2007.
- Broniewicz W., *Wznowienie postępowania cywilnego*, „Palestra” 1967, nr 12, s. 28-36.
- Buchała K., Zoll A., *Polskie prawo karne*, Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa 1995.
- Budyn-Kulik M., Kulik M., *Społeczna szkodliwość czynu jako klauzula generalna w prawie karnym*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia” 2016, t. LXIII, s. [261]-277.
- Chwalibogowski K., *Ustalenia faktyczne w procesie karnym i cywilnym i ich wzajemna moc wiążąca*, „Nowe Prawo” 1965, nr 9, s. 47-58.
- Daniluk P., *Zasady odpowiedzialności w prawie wykroczeń*, [w:] P. Daniluk (red.), *Reforma prawa wykroczeń*, t. I, C.H. Beck, Warszawa 2019, s. 101-200.
- Daszkiewicz W., *Powództwo cywilne w procesie karnym*, PWN, Warszawa 1976.
- Dolecki H., Wiśniewski T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. T. I. Artykuły 1-366*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Duda J., *Glosa do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 24 stycznia 2013 r., I KZP 19/12*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2013, nr 1, s. 123-133.
- Dudek W., *Wznowienie postępowania w nowym polskim procesie cywilnym*, „Palestra” 1966, nr 3-4, s. 31-37.
- Dunaj B. (red.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, Wydawnictwo WILGA, Warszawa 1996.
- Ereciński T., *Czy w procesie adhezyjnym można wydać orzeczenie co do roszczeń objętych obowiązkiem ubezpieczenia OC wyłącznie w stosunku do oskarżonego?*, „Nowe Prawo” 1972, nr 2, s. 311-327.
- Ereciński T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz. T. I. Postępowanie rozpoznawcze*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.

- Ereciński T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz. T. III. Postępowanie rozpoznawcze*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- Ereciński T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz. T. VI. Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy)*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017.
- Ereciński T., *Podstawy skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego (uwagi de lege ferenda)*, [w:] A. Smoczyńska (red.), *Polskie prawo prywatne w dobie przemian. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Jerzemu Młynarczykowi*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2005, s. 41-53.
- Ereciński T., Weitz K., *Sąd arbitrażowy*, LexisNexis, Warszawa 2008.
- Flaga-Gieruszyńska K., Zieliński A., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2019, Legalis.
- Gabriel-Węglowski M., *Kwalifikacja prawna czynu zabronionego wystawienia nierzetelnej faktury VAT*, LEX/el 2014.
- Gerecka-Żołyńska A., *Powództwo cywilne w procesie karnym a obowiązek naprawienia szkody. Uwagi na tle art. 62 k.p.k. oraz art. 46 § 1 k.p.k.*, [w:] S. Stachowiak (red.), *Współczesny polski proces karny. Księga ofiarowana Profesorowi Tadeuszowi Nowakowi*, Printer, Poznań 2002, s. 55-61.
- Góra-Błaszczkowska A. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. T. I. Komentarz. Art. 1-729*, C.H. Beck, Warszawa 2016.
- Góra-Błaszczkowska A. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. T. IA. Komentarz. Art. 1-424¹²*, C.H. Beck, Warszawa 2020.
- Grzegorzczak T., *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2006.
- Grzegorzczak T., Gubiński A., *Prawo wykroczeń*, PWN, Warszawa 1995.
- Grzybowski T., *Wpływ zmian prawa na jego wykładnię*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Hofmański P., *Orzekanie w procesie adhezyjnym o naprawieniu szkody wyrządzonej przez pracownika*, „Nowe Prawo” 1980, nr 9, s. 48-55.
- Kała D.P., *Podstawy skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego*, „ADR Arbitraż i Mediacja” 2012, nr 4, s. 57-73.
- Kafarski A., *Akcja cywilna w procesie karnym*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1972.
- Kardas P., *O relacjach między strukturą przestępstwa a dekodowanymi z przepisów prawa karnego strukturami normatywnymi*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2012, nr 4, s. 5-63.

- Kardas P., Majewski J., *O dwóch znaczeniach winy w prawie karnym*, „Państwo i Prawo” 1993, nr 10, s. 69-79.
- Kłak C.P., *Postępowanie nakazowe w sprawach karnych skarbowych. Część 2 – Przebieg postępowania i skutki skazania wyrokiem nakazowym*, „Palestra” 2008, nr 9-10, s. 82-92.
- Konarska-Wrzošek V., Skorupka J., Oczkowski T., *Prawo i postępowanie karne skarbowe*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010.
- Konarska-Wrzošek V., *Invoice-Related Crimes: Their Significance, Legal Classification and Place in the System of Polish Criminal Law*, „Ius Novum” 2017, nr 2, s. 83-96, <https://iusnovum.lazarski.pl/iusnovum/article/view/939> [dostęp: 23.07.2021].
- Kowalski S., *Kilka uwag o „wykroczeniu skarbowym” z ustawy hazardowej*, „Monitor Prawniczy” 2012, nr 21, s. 166-168.
- Kowalski S., *Uwagi o karnoprawnych kwalifikacjach wystawienia faktury w sposób nierzetelny*, „Państwo i Prawo” 2019, nr 2, s. 87-102.
- Kowalski S., *Zagadnienia szczególne*, [w:] P. Daniluk (red.), *Reforma prawa wykroczeń*, t. 1, C. H. Beck, Warszawa 2019, s. 610-675.
- Krajewski J., *Wznowienie postępowania według nowego kodeksu postępowania cywilnego*, „Państwo i Prawo” 1967, nr 7, s. 65-77.
- Koper R., *Granice mocy wiążącej wyroków karnych w postępowaniu cywilnym*, „Studia Prawnicze” 2016, nr 1, s. 127-152.
- Kwarciana K., *Specyfika wykładni prawa karnego*, [w:] J. Potrzeszcz, B. Liżewski (red.), *Wykładnia prawa. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2019, s. 187-196.
- Lewandowski M., *Udział Policji w czynnościach egzekucyjnych w świetle zmian dokonanych ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (Dz.U. z 2018 r., poz. 771 ze zm.)*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2019, nr 12, s. 8-25.
- Litauer J.J., *O mocy dowodowej wyroku karnego (z prac przygotowawczych do projektu polskiego postępowania cywilnego)*, „Palestra” 1926, nr 6.
- Majewski J., *Reguły wyłączania wielości ocen a konstrukcja idealnego zbiegu czynów zabronionych (przestępstw lub wykroczeń)*, „Palestra” 2015, nr 11-12, s. 65-81.
- Malinowski A., *Polski język prawny. Wybrane zagadnienia*, LexisNexis, Warszawa 2006.
- Malinowski A., *Redagowanie tekstu prawnego. Wybrane wskazania logiczno-językowe*, LexisNexis, Warszawa 2006.
- Manowska M., *Wznowienie postępowania cywilnego*, LexisNexis, Warszawa 2013.

- Manowska M. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. T. III. Art. 478-1217, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2021.
- Marciniak A. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. I. *Komentarz*. Art. 1–205, C.H. Beck, Warszawa 2019.
- Marciniak A. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. II. *Komentarz*. Art. 205¹-424¹, C.H. Beck, Warszawa 2019.
- Marciniak A. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. IV. *Komentarz*. Art. 730-1095¹, C.H. Beck, Warszawa 2019.
- Marciniak A. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*. T. V. *Komentarz*. Art. 1096-1217, C.H. Beck, Warszawa 2019.
- Marek A., *Prawo wykroczeń (materialne i procesowe)*, C.H. Beck, Warszawa 2012.
- Marszałkowska-Krześ E. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2020, Legalis.
- Marszałkowska-Krześ E. (red.), *Meritum. Postępowanie cywilne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017.
- Mogilnicki A., *Dwutorowość represji karnej przy przestępstwach zwykłych i skarbowych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1937, nr 3, s. 337-342, <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/20242/1/004%20DR%20ALEKSANDER%20MOGILNICKI%20%20RPEiS%2017%283%29%2C%201937.pdf> [dostęp: 23.07.2021].
- Morawski L., *Główne problemy współczesnej filozofii prawa. Prawo w toku przemian*, PWN, Warszawa 2000.
- Morawski L., *Wykłady w orzecznictwie sądów. Komentarz*, Wydawnictwo „Dom Organizatora”, Toruń 2002.
- Morawski L., *Zasady wykładni prawa*, Wydawnictwo „Dom Organizatora”, Toruń 2014.
- Nowicki M., *Wpływ ustaleń wydanych w postępowaniu karnym na postępowanie cywilne oraz zakres związania sądu*, [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), *Tendencje prawa materialnego i procesowego cywilnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2017, s. 63-75, <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/publication/87597> [dostęp: 23.07.2021].
- Oleksy K., *Charakter prawny obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem a przedmiot i paradygmat procesu karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2019, nr 5, s. 30-54.
- Piasecki K., *Niektóre aspekty uzasadnienia wpływu postępowania i wyroku karnego na postępowanie cywilne*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Kamila Stefki*, PWN, Warszawa–Wrocław 1967, s. 245-257.

- Piaskowska O.M. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.
- Pietrzykowski J., *Powództwo adhezyjne oraz zasądzenie odszkodowania z urzędu*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1969.
- Rablin E., *Podstawy skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego na podstawie orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Warszawie*, „Monitor Prawniczy” 2009, nr 1, dod. spec.
- Raglewski J., *Relacja pojęć „przestępstwo” - „przestępstwo skarbowe” oraz „wykroczenie” - „wykroczenie skarbowe” w polskim systemie prawa karnego materialnego*, „Prokuratura i Prawo” 1998, nr 5, s. 99-110.
- Resich Z., Siedlecki W. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. t. I*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1969.
- Rodziewicz J., *Prejudycjalność w postępowaniu cywilnym*, Wydawnictwo ARCHE, Gdańsk 2000.
- Rodzinkiewicz M., *Pojęcie winy w prawie karnym - próba analizy krytycznej na tle ujęcia relacyjnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Społeczny” 1992, nr 3, s. 11-25, <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/16380/1/003%20MATEUSZ%20RODZYNKIEWICZ.pdf> [dostęp: 2.08.2021].
- Safjan M., Bosek L. (red.), *Konstytucja RP. T. I. Komentarz do art. 1-86*, C.H. Beck, Warszawa 2016, Legalis.
- Samborski E., *Dochodzenie roszczeń cywilnych w procesie karnym*, LexisNexis, Warszawa 2000.
- Sawczuk M., *Wznowienie postępowania cywilnego*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1970.
- Siedlecki W., *Postępowanie cywile. Zarys wykładu*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1977.
- Siedlecki W., *Stosunek postępowania karnego do postępowania cywilnego w świetle przepisów nowego Kodeksu postępowania cywilnego*, „Palestra” 1966, nr 9, s. 20-32.
- Siedlecki W. (red.), *System prawa procesowego cywilnego*, t. 3, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1986.
- Siwik Z., *Główne kierunki zmian dokonanych w Kodeksie karnym skarbowym z 1999 roku. Ogólna charakterystyka*, [w:] Z. Siwik (red.), *Kodeks karny skarbowy po dziesięciu latach obowiązywania. Ocena i perspektywy zmian*, Bibliotheca Erasmiana, Wrocław 2010.

- Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2015.
- Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za 2013 r.*, „Ius Novum” 2014, nr 1, s. 182-220, <https://iusnovum.lazarski.pl/iusnovum/article/view/318> [dostęp: 23.07.2021].
- Szancilo T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Komentarz. T. II. Art. 506–1217*, C.H. Beck, Warszawa 2019, Legalis.
- Szumański A. (red.), *t. 8, Arbitraż handlowy*, System Prawa Handlowego, t. 8, C.H. Beck, Warszawa 2015.
- Świecki D., *Wina w prawie karnym materialnym i procesowym*, „Prokuratura i Prawo” 2009, nr 11-12, s. 5-14.
- Warylewski J. (red.), *Zasady techniki prawodawczej. Komentarz do rozporządzenia*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2003.
- Weitz K., *Skarga o wznowienie postępowania w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, [w:] K. Markiewicz, A. Torbus (red.), *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, C.H. Beck, Warszawa 2014, s. 323-389.
- Wierczyński G., *Redagowanie i ogłaszanie aktów normatywnych. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- Wilk L., *W sprawie autonomii materialnego prawa karnego skarbowego*, „Państwo i Prawo” 2009, nr 8, s. 32-45.
- Wilk L., Zagrodnik J., *Prawo karne skarbowe*, C.H. Beck, Warszawa 2009.
- Wilk L., *Problematyka części szczególnej Kodeksu karnego skarbowego (ze szczególnym uwzględnieniem przestępstw i wykroczeń podatkowych) – próba oceny i kierunki zmian*, [w:] Z. Siwik (red.), *Kodeks karny skarbowy po dziesięciu latach obowiązywania. Ocena i perspektywy zmian*, Bibliotheca Erasmiana, Wrocław 2010, s. 75-84.
- Wilk L., *Kary pieniężne w ustawie o grach hazardowych*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 1, s. 146-158.
- Wilk L., *Glosa do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r., I KZP 19/12*, „Orzecnictwo Sądów Polskich” 2013, nr 7-8, poz. 84 k.
- Wiśniewski A., *Zagadnienie odrębności prawa karnego skarbowego*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2012.
- Wolter W., *O stopniowaniu społecznego niebezpieczeństwa czynu karalnego*, „Krakowskie Studia Prawnicze” 1970, t. 3, s. 109-141.

- Wronkowska S., Zieliński M., *Komentarz do zasad techniki prawodawczej*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2004.
- Wronkowska S., Zieliński M., *O korespondencji dyrektyw redagowania i interpretowania tekstu prawnego*, „Studia Prawnicze” 1985, nr 3-4, s. 301-327.
- Wróbel W., *Wina i zawinienie a strona podmiotowa czynu zabronionego, czyli o potrzebie posługiwania się w prawie karnym pojęciem winy umyślnej i nieumyślnej*, [w:] J. Giezek (red.), *Przestępstwo, kara, polityka kryminalna. Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Tomasza Kaczmarka*, Kraków 2006, s. 677-680.
- Zalewski W., *Tak zwany kompleks cywilnoprawny w prawie karnym po nowelizacjach*, [w:] M. Bojarski, J. Brzezińska, K. Łucarz (red.), *Problemy współczesnego prawa karnego i polityki kryminalnej. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Sienkiewicz*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2015, s. 383-399.
- Zieliński M., *Podstawowe zasady współczesnej wykładni prawa*, [w:] P. Winczorek, *Teoria i praktyka wykładni prawa*, Wydawnictwo Liber, Warszawa 2005, s. 117-125.
- Zieliński M., *Wykładnia prawa. Zasady – reguły – wskazówki*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017.
- Zientek J., *Karygodność i wina jako przesłanki odpowiedzialności w nowym kodeksie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 1998, nr 6, s. 7-32.
- Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, t. 1, Zakamycze, Warszawa 2007.
- Zoll A., *Materialne określenie przestępstwa*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 2, s. 7-16.
- Zoll A., *Zasady odpowiedzialności karnej*, „Nowa Kodyfikacja Karna. Kodeks Karny” 1998, nr 12, s. 1-134.

Netografia

Przestępstwo [hasło], <https://www.sjp.pwn.pl> [dostęp: 12.02.2021].